

F A F O

Hanne Bogen

På rett vei?

**Evaluering av
oppfølgingstjenesten
i sju fylker 1994**

Hanne Bogen

På rett vei?

Evaluering av oppfølgingstjenesten
i sju fylker høsten 1994
Evaluering av reform 94
Delrapport 1 om oppfølgingstjenesten

FAFO-notat 1994:13

Innhold

Forord	4
Kapittel 1 Innledning	5
Kapittel 2 Prosjektforemdrift, datainnsamling og metode	7
2.1 Om datamateriale og metode	8
2.2 Videre arbeid	9
Kapittel 3 Oppfølgingstjenestens arbeid	10
3.1 Oppbyggingen av OT-apparatet.....	10
3.2 Registrerings- og melderutiner og målgruppens størrelse.....	15
3.3 Tilbudene til målgruppen	22
Kapittel 4 Samarbeid og samordning med andre delansvarlige etater	35
Kapittel 5 Oppsummering	38
Litteratur	40

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Parallelt med igangsetting og gjennomføring av Reform 94, har departementet satt i gang en evaluering av reformen. Evalueringen gjennomføres i sju ulike forskningsmiljøer som tar for seg ulike sider ved reformen. Forskningsstiftelsen FAFO har påtatt seg oppdragene med å se på feltene «særskilt tilrettelagt opplæring» og «oppfølgingstjenesten». Særskilt tilrettelagt opplæring behandles i egen rapport. I denne rapporten er temaet oppfølgingstjenesten.

Oslo, november 1994
Hanne Bogen

Kapittel 1 Innledning

Med Reform 94 får all ungdom rett til en treårig videregående opplæring som skal føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse, dokumentert delkompetanse eller annen avsluttet videregående opplæring.¹ Som en del av av denne skolereformen opprettes en ny, fylkeskommunal tjeneste: oppfølgingstjenesten. Målgruppen for denne tjenesten er de unge som til tross for retten til videregående utdanning, likevel velger enten å ikke søke om skoleplass, ikke tar imot tildelt plass, ikke møter opp tross akseptering av plass eller slutter/utvises i løpet av skoleåret.² Oppfølgingstjenesten skal gi opplæring, arbeid eller annet beskjeftigelsestilbud til de unge som, eventuelt midlertidig, velger å ikke benytte seg av retten til videregående opplæring. Disse tilbudene skal ifølge forskriften for OT så langt mulig være utformet slik at de kan føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse innenfor videregående opplæring.³

Forskriften for oppfølgingstjenesten gir også retningslinjer for de oppgaver OT skal fylle (§ 3). OT skal til enhver tid ha oversikt over målgruppen, den skal ta kontakt med hver enkelt ungdom i målgruppen, den skal tilby veiledning og eventuelt opplærings- eller arbeidstilbud, den skal ha oversikt over aktuelle tilbud og den skal følge opp både dem som tar imot et tilbud og dem som avslår.

Hovedansvaret for ungdom i alderen 16-19 år som ikke påbegynner og gjennomfører videregående opplæring, legges nå altså entydig til fylkeskommunen. Tidligere var ansvaret delt mellom en rekke ulike instanser innen stat, fylkeskommune og kommune, såkalte delansvarlige instanser (foreldre, videregående skole, helse- og sosialetat, grunnskole, arbeidsmarkedsetat, pedagogisk-psykologisk tjeneste, barnevern osv.) (NOU 1991: 4). Ingen enkeltinstans har hatt hovedansvaret for disse ungdommene og ingen har hatt et ansvar for at alle fikk et egnet tilbud.

Oppfølgingstjenesten skal bidra til tverretattlig og tverrfaglig samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige instanser som allerede har et delansvar for målgruppen. Den skal formidle og eventuelt samordne eksisterende tilbud fra ulike instanser (forskriftens § 4). Her nevnes blant annet instanser som grunnskole, videregående skole, den pedagogisk-psykologiske tjenesten, arbeidsmarkedsetaten og sosial- og helseetaten. Oppfølgingstjenesten skal altså ikke etablere nye tilbud i egen regi, men sørge for at de tilbudene til målgruppen som eksisterende instanser tilbyr, har et omfang og en utforming som sikrer formålet med oppfølgingstjenesten: at de unge får et tilbud om opplæring, arbeid eller annen beskjeftigelse som primært tar sikte på å føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse

¹ Jfr. Lov om videregående opplæring og Lov om fagopplæring i arbeidslivet, med endringer av 29.04.93. Skoleretten kan tas ut over fire år. Det er dermed mulig å falle ut av det videregående opplæringssystemet i ett år uten å miste retten til å gjennomføre denne utdanningen.

² Retten til treårig videregående opplæring innføres suksessivt. I inneværende skoleår er det bare 16-åringene som innehar denne retten, neste skoleår 16- og 17-åringene osv. Oppfølgingstjenestens målgruppe er derfor dette året bare 16-åringene.

³ I forskriften for oppfølgingstjenesten av 2.5.94 benyttes av uvisse grunner ikke samme ordlyd som i den reviderte lovteksten. I forskriften heter det «delkompetanse innenfor videregående opplæring» mens det altså i lovteksten står »dokumentert delkompetanse eller annen avsluttet videregående opplæring».

innenfor videregående opplæring. I praksis kan dette komme til å bety at oppfølgingstjenesten vil disponere en del av de ressurser (driftsmidler, bemanning) som delansvarlige instanser hittil har benyttet i forhold til sitt delansvar for ungdomsgruppen.

For øvrig stilles fylkene fritt med hensyn til hvordan denne tjenesten organiseres.

Prosjektet er planlagt å løpe i hele gjennomføringsfasen for Reform 94 og vil inneholde flere delstudier og deltemaer med bruk av ulike datainnsamlingsmetoder (jfr. prosjektbeskrivelsen av 1.9.93). Første del av prosjektet, som gjennomføres høsten 1994, tar for seg etableringen av oppfølgingstjenesten og har fire fokuseringer, i tråd med nøkkelspørsmålene i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets skisse og FAFOs prosjektbeskrivelse:

- 1 Oppbyggingen av OT-apparatet
- 2 Omfanget av målgruppen og registrerings- og melderutiner for denne
- 3 Tilbudene til målgruppen
- 4 Samarbeidet mellom OT og andre etater med delansvar for målgruppen

Det er disse fire temaområdene som drøftes i denne rapporten.

Kapittel 2 Prosjektframdrift, datainnsamlig og metode

Sju fylker inngår i prosjektet, trukket ut etter kriterier som fremgår av vedlegg 1 (utvalgsnotatet). Fylkene det gjelder er: Oslo, Akershus, Buskerud, Aust-Agder, Hordaland, Møre og Romsdal og Troms.⁴

I 1991 igangsatte Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet et utviklingsprosjekt over to år (1991-93), Prosjekt Oppfølgingstjeneste, der man fulgte etableringen av en oppfølgingstjeneste i seks fylker.⁵ To av fylkene i vårt utvalg, Aust-Agder og Akershus, deltok i dette prosjektet og har dermed hatt et «forsprang» på de andre fylkene i og med at de hadde opprettet en oppfølgingstjeneste i større eller mindre omfang forut for igangsettingen av Reform 94. De fem andre hadde i en viss tid (oftest fra høsten 1993) forberedt opprettelsen av denne tjenesten som altså skulle være operativ fra august 1994. For ett av fylkenes vedkommende (Oslo) ble opprettelsen av tjenesten først behandlet i Bystyret i august 1994; den reelle igangsetting av tjenesten og ikke minst bemanning av stillingene innenfor dette apparatet, ble dermed tilsvarende forsinket. For de øvrige prosjektfylkenes del ble planarbeidet fullført og stillinger i hovedsak besatt i løpet av våren og frem mot sommeren 1994.

Fylkene i vår undersøkelse har blant annet av ovenstående grunner kommet ulikt langt i opprettelsen av sin oppfølgingstjeneste. Flere av fylkene har dessuten definert dette skoleåret (1994/95) som en prøveperiode for oppfølgingstjenesten, som man så vil evaluere. Det er naturlig at en ny tjeneste, som samtidig skal involvere og forplikte eksisterende instanser, trenger en periode for å «gå seg til». Fylkenes oppfølgingstjenester har i sommer og høst vel så mye konsentrert seg om å bygge opp et fungerende OT-apparat med en tverretattlig samarbeidsstruktur og få en begynnende oversikt over målgruppen, snarere enn å etablere en ferdig tiltaksstruktur som de unge raskt kan sluses inn i. Dette er for øvrig i tråd med anbefalingen i Prosjekt Oppfølgingstjeneste, der det anbefales å bygge organisasjons- og samarbeidsstrukturen før man konsentrerer seg om tiltaksdelen, dersom man ikke har kapasitet til å legge like mye vekt på alle OT-oppgavene i startfasen (Sørli 1994:11).

I tillegg har en del andre faktorer bidratt til å endre rammebetingelsene rundt OT-arbeidet. Blant annet har det edb-verktøyet som fylkene skulle benytte for å skaffe oversikt over målgruppen, ikke vært operativt før nylig. Videre har det skjedd endringer i rammebetingelsene rundt eksisterende tiltak for målgruppen, særlig i forhold

⁴ Utvalget av fylker ble av praktiske grunner samordnet med prosjektet «Kompetanse eller oppbevaring. Om kompetanseoppnåelse blant elever og lærlinger med særskilt tilrettelagt opplæring», under samme prosjektledelse. Ett fylke (Hedmark) ønsket ikke å delta i prosjektet pga. manglende arbeidskapasitet og ble i stedet erstattet av Buskerud, som oppfylte omtrent de samme utvalgskriteriene som Hedmark. Et sjuende fylke, Oslo, kom med etter fylkets egen henvendelse til departementet og er ikke innbefattet i de oppsatte utvalgskriteriene. Begrunnelsen for å inkludere dette fylket er det store antallet fremmedspråklige barn og unge i grunnskole og videregående skole.

⁵ Se Mari-Anne Sørli (1993), *Oppfølging av ungdom uten arbeid eller skoleplass*. Sluttrapport. Oslo: Barnevernets Utviklingssenter

til arbeidsmarkedsetatens tiltak. Dette har dermed også endret rammebetingelsene for oppfølgingstjenesten, noe som nok kan ha medført en mindre «smidig» progresjon i OT-arbeidet enn man ellers kunne forvente.

Først i løpet av oktober begynte fylkene å få en oversikt over målgruppen for oppfølgingstjenesten, inkludert dem som per dato hadde avbrutt videregående opplæring. Fylkene har videre ikke sett det hensiktsmessig å etablere en ferdig tiltaksstruktur forut for at man har en viss oversikt over størrelsen på og sammensetningen av målgruppen. Dette begrunnes blant annet i at man ønsker å gi et tilbud til den enkelte ungdom som er i tråd med vedkommendes læringsmessige forutsetninger og ønsker. Dette ses som en av betingelsene for at OTs tjenester skal kunne bli kvalitativt bedre enn de tilbud man hittil har hatt, ikke minst tatt i betraktning at tilbudene skal ta sikte på å føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse. Individuelt tilrettelagt tilbud blir her et nøkkelord.

Foreliggende rapport pretenderer, blant annet av grunner som angis over, ikke å gi en fullstendig oversikt over OT-apparatenes oppbygging og arbeid i de sju utvalgsfylkene. Det dreier seg snarere om et første forsøk på å få en oversikt over deler av oppfølgingstjenestens arbeid, fokusert omkring de fire nøkkelspørsmålene som ble nevnt innledningsvis. Siden det ikke er praktisk mulig å innhente og innarbeide nye data helt frem til leveringsfrist for denne rapporten, vil mange forhold måtte bli stående ubelyst eller ufullstendig behandlet. Det er derfor hensiktsmessig at arbeidet med denne oversikten over OT-arbeidet fortsetter også inn i 1995. Da vil atskillig flere brikker være på plass i fylkene, særlig med hensyn til oversikt over størrelsen på og sammensetningen av målgruppen og over tiltaksstrukturen.

Fylkene i undersøkelsen er valgt ut fra objektive kriterier som er relevante for undersøkelsens tema (se vedlegg 1 om kriterier og prosedyrer ved utvalg av fylker). Vi vil i enkelte sammenhenger referere til fylkene med navn, i andre sammenhenger vil presentasjonen være mer anonymisert. Ved å navngi fylkene, står vi imidlertid i fare for å henge noen ut som gode eller mindre gode i arbeidet med å etablere en oppfølgingstjeneste. Vi har imidlertid forsøkt å presentere materialet på en måte som ikke stiller noen i forlegenhet og håper vi har lyktes med det!

2.1 Om datamateriale og metode

Datainnsamlingen til prosjektet har foregått i løpet av sommeren og høsten 1994, altså parallelt med opprettelsen av oppfølgingstjenesten. Datamaterialet til denne delen av prosjektet har i hovedsak vært av kvalitativ karakter og bestått i generell tilnærming til problematikken om ungdom som faller utenfor etablerte utdannings-tilbud («restgruppe-problematikk»), studier av foreliggende materiale fra de sju prosjektfylkene (som særlig dreier seg om dokumenter som omtaler fylkenes planarbeid for oppfølgingstjenesten) og andre relevante dokumenter fra tilknyttede etater og instanser som berører problemstillinger relatert til oppfølgingstjenestens ansvarsområde.

Videre har vi gjennomført gjentatte samtaler med lederne av oppfølgingstjenesten i prosjektfylkene og samtaler med andre relevante aktører (blant annet Arbeidsdirektoratet, evaluatoren for Prosjekt Oppfølgingstjeneste). I første halvdel av oktober har vi gjennomført strukturerte intervjuer med OT-lederne i de sju prosjektfylkene (jfr. vedlagte intervjuguide, vedlegg 2). Det har ikke vært hensiktsmessig å gjennomføre omfattende strukturerte, og dermed sammenliknbare, intervjuer med OT-lederne før etableringen av oppfølgingstjenesten var kommet noenlunde i gang og før man hadde en relativt god oversikt over målgruppen.

I denne første fasen av prosjektet har vi valgt å begrense fylkesintervjuene til OT-lederne, både av kapasitetsmessige grunner, men også fordi vedkommende per i dag er den beste informator om fylkets etablering av en OT-tjeneste. Mange av de synspunkter som legges frem i denne rapporten, vil være basert på og delvis også farget av de vurderinger OT-lederne gir i intervjuene. Vi vil derfor i denne omgang ikke kunne fange inn ulike instansers vurderinger av oppfølgingstjenesten. I senere faser av prosjektet er det aktuelt å intervju også andre «OT-aktører», både innenfor det videregående opplæringssystemet og innenfor andre instanser som utgjør OTs samarbeidsparter.

I løpet av oktober og november har fylkene, så raskt det har latt seg gjøre for dem og med den oversikten de per dato sitter inne med, oversendt materialet over målgruppen. Vi har særlig forsøkt å få med en oversikt over dem som avbryter opplæringen i løpet av høsten. Det er denne avbrytergruppen som, slik OT-lederne vurderer det, synes å utgjøre den største og tyngste (det vil si i øyeblikket minst skolemotiverte) delen av målgruppen. For denne gruppen innrapporteres det kontinuerlig (det vil si de representerer et kontinuerlig tilsig til OT).

En fullstendig oversikt over målgruppen har det imidlertid ikke vært mulig å innarbeide i denne rapporten, fordi vi har vært avhengig av fylkenes eget arbeid med å utarbeide en oversikt over målgruppen.

2.2 Videre arbeid

Våren 1995 vil vi fortsette arbeidet med en kartlegging av OT-apparatet, størrelsen på og sammensetningen av målgruppen og den tiltaksstrukturen fylkene er i ferd med å bygge opp.

I tillegg vil vi forberede en spørreskjemaundersøkelse rettet mot et utvalg av OT-ungdommer. Denne undersøkelsen var tenkt knyttet opp til det edb-baserte registret over OT-ungdommen (som igjen er koplet til LINDA) som OT-apparatene er i ferd med å bygge opp. Siden dette arbeidet er kommet kortere enn forutsatt da prosjektet ble planlagt, er det mulig at vi må vurdere andre tilknytningsmåter til registre over OT-ungdom.

Kapittel 3 Oppfølgingstjenestens arbeid

Resultatene som presenteres i denne rapporten vil gruppere seg rundt de fire nøkkel-spørsmålene som trekkes opp innledningsvis: Oppbyggingen av OT-apparatet, omfanget av målgruppen og OTs registrerings- og melderutiner, tilbudene til målgruppen og samarbeidet mellom OT og andre delansvarlige etater. Vi minner om at for flere av disse forholdenes del, særlig med hensyn til størrelse og sammensetning av målgruppen og med hensyn til tiltakene til målgruppen, var ennå mye uklart i fylkene på datainnsamlingstidspunktet. Rapporten pretenderer derfor bare å gi et foreløpig bilde av situasjonen i fylkene.

3.1 Oppbyggingen av OT-apparatet

I Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets forskrift til fylkeskommunal oppfølgingstjeneste stilles fylkene fritt i valg av modell for organisering av oppfølgings-tjenesten. Forskriften gir bare anvisninger på hvilke mål oppfølgingstjenesten skal nå og etter hvilke hovedretningslinjer den skal arbeide. Denne «fristillingen» er trolig valgt både for å imøtekomme det kommunale og fylkeskommunale selvstyret og fordi man mener at oppbyggingen av en slik ny fylkeskommunal tjeneste bør skje på grunnlag av lokale forhold og i samspill med eksisterende tilbud til aldersgruppen regionalt og lokalt i fylket. (Jfr. også forskriftens § 4 om samarbeid og samordning med eksisterende instanser i fylkene.)

Fylkene har imidlertid ikke stått på helt bar bakke ved utformingen av denne nye tjenesten. Prosjekt Oppfølgingstjeneste og de anbefalinger som dette prosjektet resulterte i, har utgjort en viktig referanseramme for de fylkene som ikke deltok i prosjektet. Dette prosjektet har etter vår oppfatning belyst og vurdert de viktigste aspekter ved etableringen av en slik ny tjeneste.

Det viser seg at de fleste fylkene i vårt utvalg har valgt en organisasjonsmodell som i større eller mindre grad overensstemmer med det som kalles en «strukturell fellesmodell for OT» i sluttrapporten fra Prosjekt Oppfølgingstjeneste. Det gjelder i første rekke med hensyn til inndelingen i sentrale, regionale og lokale nivåer, men også sammensetningen av samarbeidspartnere på de ulike nivåene, etablering av styringsgruppe på fylkeskommunalt nivå og en rekke andre forhold som drøftes i Prosjekt Oppfølgingstjeneste. Og selv om man ikke har valgt en organisasjonsmodell som er akkurat identisk med modellen i Prosjekt Oppfølgingstjeneste, har man hatt en utprøvd og fungerende modell å forholde seg til og modellere sin egen etter. I den følgende beskrivelsen av OT-apparatet og dets funksjonsmåte vil vi derfor ikke gå så detaljert til verks som det ble gjort i Prosjekt Oppfølgingstjeneste, men heller konsentrere oss om forhold som kan synes som presiseringer og eventuelt mer prinsipielle klargjøringer av anbefalingene i dette prosjektet.

Først vil vi imidlertid gi en kommentar med hensyn til hensiktsmessigheten av å sammenlikne fylkenes organisasjonsmodeller. Når iverksettende myndighet (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet) stiller fylkene fritt med hensyn til hvordan

oppfølgingstjenesten organiseres, skulle det egentlig ikke være så viktig å undersøke forskjellene mellom dem: Man må forutsette at det *blir* visse forskjeller i organisasjon mellom fylkene dersom de skal tilpasses lokale forhold. Men dersom man samtidig antar at disse forskjellene i organisering får konsekvenser for det tilbudet som gis, kan utforming og kvalitet på tilbudene i forhold til forskriftens § 1 også komme til å variere. Disse forskjellene vil i stor grad være konsekvens av den forskjellige organiseringen og være legitime. Ungdom i ulike fylker kan dermed komme til å få ulike tilbud fra oppfølgingstjenesten avhengig av lokale forhold og måten OT-apparatet arbeider på i det enkelte fylket. Når denne rapporten ser på situasjonen for OT-arbeidet i de sju utvalgsfylkene, kan hensikten dermed ikke være å utpeke enkelte fylker som bedre OT-fylker enn andre, for eksempel med hensyn til de tilbud som gis til de unge, men snarere å vise at fylkene kan ha grepet situasjonen ulikt an, avhengig av lokale forhold.

3.1.1 Organisasjonsmodell

Alle fylkene har valgt en deling av OT i tre administrative nivåer⁶:

1) Et fylkeskommunalt nivå med en OT-leder, underlagt fylkesskolesjefen, der det faglige og administrative ansvaret ligger. Her knyttes kontakter og samarbeidsavtaler med delansvarlige instanser på fylkeskommunalt nivå, ofte gjennom en styringsgruppe for OT (for eksempel bestående av fylkesarbeidssjef, fylkesskolesjef, fagopp-læringsnemnd, fylkeshelsesjef, PPT for vgs. osv.). På dette nivået foregår mye av planarbeidet, for eksempel i forhold til utvikling av en tiltaksstruktur.

2) Et regionalt nivå inndelt i flere regioner og med en OT-koordinator som leder for hver av regionene. Regionene følger eksisterende regioninndelinger, enten etter arbeidsmarkedsetatens distriktsinndeling, PPT-regioner, skoleregioner eller andre hensiktsmessige geografiske inndelinger. Dette nivået har ansvaret for å holde oversikt over målgruppen i regionen og planlegging og tilrettelegging av tiltak overfor de unge.

På dette nivået nedsettes det også OT-grupper (team) på lokalt nivå, bestående av formelle kontaktpersoner fra delansvarlige instanser innen statlige, fylkeskommunale og kommunale etater lokalisert på dette nivået (for eksempel videregående skole, arbeidskontor, PPT, grunnskole og andre relevante kommunale etater). Disse gruppene, som kan sammensettes ut fra behov, har ansvaret for den konkrete oppfølgingen av den enkelte ungdom, men under ledelse av OT-koordinator for regionen. Som oftest er det én av personene i disse gruppene, den som står den unge «nærmest» (jfr. under) som har ansvaret for den personlige kontakten med den enkelte ungdom.

3) Et lokalt nivå (kommunalt, interkommunalt, bydelsbasert) under ledelse av den OT-koordinatoren som har dette lokale nivået som sitt «nedslagsfelt». Det er som nevnt på dette lokale nivået kontakten med de unge knyttes. De lokale OT-gruppene utpeker i samråd med koordinator en OT-kontakt for den enkelt ungdom, oftest den person som står vedkommende «nærmest» eller som har størst mulighet til å opprette en konstruktiv kontakt med den unge, for eksempel skolerådgiver for videregående skole dersom den unge fremdeles er i skole, men i ferd med å avbryte skolegangen, eller skolerådgiver ved den grunnskolen vedkommende var elev. Enkelte fylker (Oslo) vurderer å oppnevne faste OT-team med utgangspunkt i de 25 bydelene og utpeke en

⁶ Stillingstitlene kan variere fra fylke til fylke. Her benytter vi for enkelhets skyld de vanligst brukte betegnelsene. Utformingen av nivåene (gruppesammensetning osv.) varierer også fra fylke til fylke. Vi mener imidlertid at det er mulig å finne igjen en hovedmodell for fylkene.

fast kontaktperson for disse gruppene rettet oppover i OT-systemet (men som ikke nødvendigvis er den personen som tar kontakt med den enkelte ungdom).⁷ Også Møre og Romsdal synes å ha utpekt faste kontaktpersoner rettet oppover i systemet med en gruppe rundt seg bestående av representanter for delansvarlige instanser på lokalt nivå.

I flere fylker har OT-tilknyttede instanser (grunnskoler, videregående skoler, kommunale etater, arbeidskontor, PPT) blitt anmodet om å oppnevne en formell kontaktperson til OT.

I Hordaland og Oslo har for eksempel alle videregående skoler utnevnt en slik kontaktperson «som skal være oppfølgingstenesta sin næraste medspelar og samarbeidspartnar på den einskilde skolen» (Notat fra Hordaland fylkeskommune v/ OT-leder av 25.10.94). Tilsvarende kan en del delansvarlige instanser på lokalt nivå (arbeidskontor, sosialkontor, grunnskole) ha utnevnt sine formelle OT-kontakter. Disse kontaktpersonene kan etter behov inngå i OT-team på lokalt/regionalt nivå.

Normalt vil det være denne kontaktpersonen som deltar i de OT-teamene som opprettes rundt den enkelte ungdom. Her har det imidlertid vært opp til instansene selv å utpeke person; det kan derfor være store variasjoner mellom disse instansene med hensyn til hvilken formell stillingsposisjon i egen etat den utpekte representanten innehar. Enkelte steder kan det være øverste leder for instansen som er utpekt, men uten at det nødvendigvis er vedkommende selv som faktisk deltar i OT-teamet. Det synes å være en viss variasjon fra fylke til fylke og fra instans til instans med hensyn til hvilke personer (stilling/nivå) som representerer instansen overfor OT-apparatet. Hvorvidt dette kan få konsekvenser for måten de ulike instanser forholder seg til OT-arbeidet, er for tidlig å uttale seg om. Er det for eksempel slik at det for OT-arbeidets del er en fordel å trekke med de formelle lederne for en etat, med den legitimitet for arbeidet dette kan skape, eller er det mest hensiktsmessig å trekke med den personen som ut fra faglig arbeidstilknytning og tidsressurs trolig vil kunne legge ned mer arbeid overfor den enkelte ungdom?

Selv om fylkene altså i stor grad har valgt en likeartet modell for sin oppfølgings-tjeneste, særlig i forhold til nivåoppbyggingen, er det en del forskjeller som kan være verdt å trekke frem.

For det første er det en vesentlig forskjell med hensyn til OT-apparatenes inndeling i regionnivåer. Mens enkelte fylker er delt inn i mange OT-regioner (Møre og Romsdal: 13, Hordaland: 9), har andre få OT-regioner (Oslo: 3, Akershus: 3, Troms: 4). Denne inndelingen tar ikke utgangspunkt i befolkningsgrunnlaget, men i eksisterende regioninndelinger (skolekretser, PPT-regioner, arbeidskontordistrikt osv). Siden OT-koordinatorene har ansvaret for hver sin region, vil altså en OT-koordinator i Møre og Romsdal ha en mye mindre ungdomsgruppe å forholde seg til (mange regioner/koordinatorer, relativt liten ungdomskohort: ca. 3000) enn en koordinator i for eksempel Akershus (få regioner, stor ungdomskohort: ca. 5200). Dermed vil også OT-koordinatorenes arbeidsoppgaver måtte bli noe forskjellig fra fylke til fylke, avhengig av størrelsen på den ungdomsgruppen vedkommende skal «betjene». Der hvor koordinatoren i utgangspunktet har en relativt liten ungdomsgruppe å forholde seg til, kan han spille en atskillig mer aktiv rolle i den konkrete oppfølgingen av hver enkelt «OT-klient», enn i et fylke der det er få koordinatorene og mange unge. I Akershus skal i prinsippet hver av de tre koordinatorene forholde seg til nærmere 1500

⁷ OT-apparatet i Oslo er under oppbygging. Alle beslutninger om apparatets utforming er ikke tatt. Våre kommentarer bygger derfor på foreløpig materiale fra Oslo og intervjuer med OT-leder.

elever⁸ (hvorav altså bare en viss andel blir OTs ansvar), mens tilsvarende tall i Møre og Romsdal er 230 og i Aust-Agder (med 6 regioner) 250.

OT-apparatene har i stor grad tatt hensyn til dette ved at koordinatorenes stillingsstørrelser varierer fra region til region, ut fra befolkningsgrunnlaget. Enkelte stillingshjemler er svært små, helt nede i 10 prosent i enkelte regioner. I fylker med få regioner og stort befolkningsgrunnlag har koordinatorene normalt heltidsstillinger, mens de altså i fylker med lavere befolkningsgrunnlag og mange regioner, har lavere stillingsbrøk. Hordaland har imidlertid, til tross for at fylket er delt inn i mange OT-regioner, valgt en OT-organisasjon med mange hele stillinger, og dermed vil vi tro en relativt stor OT-ressurs per OT-ungdom.

Hvorvidt disse forskjellene får konsekvenser for OT-koordinatorenes arbeid, er for tidlig å si noe om. Ved nærmere beregning og sammenlikning av fylkene kan det dessuten vise seg at den enkelte OT-ungdom disponerer en tilnærmet lik stillingsressurs fra OT-apparatet (OT-stillingsressurs per OT-ungdom). I oppbyggingsfasen av OT-apparatene *kunne* det imidlertid tenkes å være en fordel med flest mulig hele stillinger (slik man har organisert seg i Hordaland nettopp med denne begrunnelse), slik at ikke koordinatorenes oppmerksomhet om OT-arbeidet skal konkurrere med andre arbeidsoppgaver innenfor andre «systemer» (som ansatt som for eksempel skolerådgiver eller i PP-systemet. Dette kan særlig være viktig i forhold til tiltaksutvikling og etablering av samarbeidsrelasjoner og samordningsrutiner overfor delansvarlige etater der mye «nybrottsarbeid» må gjøres i etableringsfasen.

Samtidig kan det også være slik at deling av stilling mellom OT-arbeid og annet arbeid (som altså ofte vil ha tilknytning til andre delansvarlige instanser) kan binde den ansattes yrkesmessige lojalitet til enkelte instanser og forhindre at man ser helhetlige løsninger for den enkelte ungdom. For andre delansvarlige instanser kan denne tilknytningen dessuten fungere som en «sovepute»: OT-arbeidet overlates til den OT-ansatte som også i sin hovedbeskjeftigelse arbeider med OT-relaterte arbeidsoppgaver (for eksempel som skolerådgiver eller PPT-ansatt).

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har bevilget midler til fylkene til etablering av en oppfølgingstjeneste. Disse midlene er imidlertid bare ment å dekke stillinger som opprettes i OT-apparatet (OT-leder, OT-koordinatorer), ikke tiltaksutvikling. I flere av fylkene i vår undersøkelse har fylkeskommunen gått inn med egenfinansiering av oppfølgingstjenesten, enten til stillinger i OT-apparatet eller til drift av tiltak (for eksempel APO eller tilrettelagt opplæring innenfor videregående skole). I tillegg har andre delansvarlige etater (særlig arbeidsmarkedsetaten og kommuner) i flere fylker allerede forut for etableringen av oppfølgingstjenesten avsatt ressurser (stillingsressurser, driftsmidler) til målgruppen. Hvilken samlet økonomisk og stillingsmessig ressurs oppfølgingstjenesten i fylkene rår over i inneværende år, er foreløpig for tidlig å ha noen oversikt over. Mye tyder imidlertid på at en sammenlikning av fylkenes samlede ressurser til OT-arbeid kan vise vesentlige forskjeller.

3.1.2 Faglig og administrativ samlokalisering

Også på andre områder har fylkene valgt ulike løsninger i konkretiseringen av sin OT-modell. Vi tenker her på OT-apparatenes lokaliseringmessige og faglige tilknytning til andre etater, det vil si den etat/instans man fysisk har valgt å knytte seg til. Dette er som oftest én av de instansene som har delansvar for OTs målgruppe, og som man skal samarbeide og samordne sin ressursbruk med. De fleste fylkene i vår undersøkelse har valgt å knytte seg til en eksisterende offentlig etat, snarere enn å opprette

⁸ Disse tallene er ikke helt korrekte, siden regionene ikke har likt befolkningsgrunnlag.

et frittstående kontor. Begrunnelsen er gjerne rent praktisk: Siden OT rent personalmessig utgjør relativt få personer og siden hver enkelt ansatt (det vil si koordinator-ene; OT-leder er gjerne lokalisert hos skolesjefen) dessuten er regionalt plassert og gjerne innehar en delstilling i OT (og sin øvrige stilling i et annet «system», for eksempel som rådgiver i videregående skole eller i PPT for vgs.), har det vært hensiktsmessig å være samlokalisert med en annen etat. Ofte er denne samlokaliseringen, som nevnt, rent praktisk begrunnet (kontorfellesskap, noen å snakke med, eller tilknyttet det arbeidsstedet vedkommende koordinator inngår i utenfor OT).

Andre ganger synes tilknytningen mer faglig eller strategisk begrunnet. I enkelte fylker har man valgt å knytte oppfølgingstjenesten nært opp til PPT for videregående skole, ved at PPT og OT har felles ledelse, eventuelt en stilling delt mellom de to instansene (Akershus, Aust-Agder). Her kan begrunnelsen være både faglig og strategisk: man ønsker å trekke vekslere på en instans som allerede har ansvar for OTs målgruppe og som har opparbeidet en bred faglig ekspertise i forhold til målgruppen (og ut fra en antakelse om at videregående skole per i dag ikke innehar en slik ekspertise), man mener at man lettere kan utløse samarbeid og dermed igangsette tiltak med andre delansvarlige etater dersom man kan bygge på foreliggende faglig ekspertise, eller man ønsker å utnytte personalet fleksibelt til delvis å gjøre PPT-oppgaver, delvis OT-oppgaver, avhengig av arbeidsmengden innen de to «systemene».

Andre fylker har valgt å knytte OT-apparatet nært opp til videregående skole, for eksempel når OT-koordinatorene også fungerer som rådgivere i videregående skole (det vil si innehar to delstillinger, en i OT og en i vgs.), eller ved at skolerådgiverne har fått tildelt ressurser fra OT for å kunne spille en aktiv rolle i forhold til OT, først og fremst ved å bidra til å hindre opplæringsavbrudd (Oslo). Dette siste tilfellet knytter seg til det lokale nivået i OTs oppbygning, hvor skolerådgiverne skal fungere som OT-kontakt overfor den enkelte ungdom. En strategisk begrunnelse for tilknytningen til skolerådgiverne enten som (regional) OT-koordinator eller (lokal) OT-kontakt, er at den tydeliggjør videregående skoles hovedansvar i forhold til målgruppen: Riktignok skal andre delansvarlige etater trekkes med i OT-arbeidet, men med Reform 94 og retten til videregående opplæring, skal alle gis en reell mulighet til å gjennomføre en kompetansegivende opplæring, som samtidig er tilpasset den enkeltes læringsforutsetninger. Dermed blir OTs operative tilknytning til videregående skole spesielt viktig: For at det videregående opplæringssystemet skal ta det nødvendige ansvar for *alle* de unge i de aldersgruppene som har rett til videregående opplæring, må også hovedansvaret for dem som ikke klarer å gjennomføre et ordinært videregående opplæringsløp, legges samme sted. Dermed synliggjøres det videregående opplæringssystemets hovedansvar for å utvikle tiltak som kan imøtekomme behovene til denne siste gruppen.

Andre igjen hevder at en for sterk tilknytning til det videregående opplæringssystemet kan føre til at OT-apparatet ikke når de minst opplæringsmotiverte unge, for eksempel de som aldri påbegynte videregående opplæring eller som etter et opplæringsavbrudd vil ha minst mulig å gjøre med videregående opplæring og alt som kan forbindes med den. Andre tilknytningformer anses her mer egnet, som for eksempel PPT for videregående skole.

For øvrig råder det mange kombinasjoner med hensyn til fysisk samlokalisering og den mer faglige/administrative tilknytningen. I Buskerud er for eksempel OT på fylkes- og regionnivå samlokalisert med PPT for vgs., men organisert i tilknytning til videregående skoles inntaksregioner. Tilknytningen til PPT begrunnes som rent praktisk, ikke som en faglig samordning. I Oslo har man valgt å opprette et eget kontor for OT-leder og OT-koordinatorene under skolesjefen, mye begrunnet ut fra de

korte geografiske - og administrative - avstandene (kommunenivå = fylkesnivå, ikke nødvendig å spre koordinatorene regionalt).

Andre fylker igjen har valgt ulike tilknytninger for sine OT-koordinatører. I Hordaland har man ønsket å prøve ut ulike tilknytningsmodeller på koordinatørnivå, både arbeidsmarkedsetat, PPT, videregående skole, fagopplæringskontoret. De to første etatene har imidlertid ikke vært i stand til å stille ledige lokaler til rådighet, slik at den faktiske lokaliseringen for OT-koordinatorene har blitt en annen enn planlagt. Tilsvarende situasjoner har gjort seg gjeldende i andre fylker. I Aust-Agder er koordinatorene delvis tilknyttet videregående skole, delvis arbeidsmarkedsetat, delvis som frittstående kontor og delvis samlokalisert med arbeidsmarkedsetaten.

En mulig fordel med en slik blandet tilknytning kan være at *flere* delansvarlige etater/instanser utvikler et eierforhold til OT, slik at enkeltetater ikke kan frasi seg et ansvar for målgruppen. Dermed bygger man samarbeidsstrukturer og -rutiner mellom de delansvarlige etatene inn i selve organisasjonsoppbyggingen, noe som *kan* gjøre det lettere å utvikle samarbeid og samordning mellom etatene om tiltaksdelen.

Hver av fylkene har gjort sine egne overveielser omkring denne faglige og administrative tilknytningen til eksisterende etater med delansvar for målgruppen og falt ned på til dels forskjellige løsninger. Den faktiske lokaliseringen kan som vi har sett, også ha blitt en annen enn den OT-ledelsen planla i utgangspunktet. Overveielsene kan som nevnt være av praktisk art, av faglig-pedagogisk eller av strategisk art (legge et hovedansvar for OTs målgruppe ett, eventuelt flere steder). Foreløpig er det vanskelig å vurdere om noen av disse løsningene er bedre enn andre eller om de i det hele tatt vil få (ulikhetsskapende) konsekvenser for måten fylkenes OT-apparater arbeider; til det er selve OT-apparatet kommet for lite i gjenge. Det *kan* imidlertid vise seg at de ulike tilknytningsvalgene får betydning for OTs funksjonsmåte i fylkene og at dette dermed er et område som bør følges nærmere.

3.2 Registrerings- og melderutiner og målgruppens størrelse

En av oppfølgingstjenestens viktigste oppgaver er å holde oversikt over målgruppen for denne tjenesten, det vil si de unge med rett til videregående opplæring som verken har opplæringsplass eller annen varig beskjeftigelse. Det kan for analyseformål være nyttig å dele målgruppen i to, en *potensiell* og en *reell* del. Med potensiell målgruppe mener vi dem som ikke er i videregående opplæring, men som likevel er i en eller annen form for beskjeftigelse.

Mange av dem som ikke søkte videregående skole i sitt hjemfylke i inneværende år (90-95 prosent av 16-åringene søker), er å finne i annen form for opplæring, for eksempel innen videregående opplæring i andre fylker, private skoler (idrettsgymnas, livssynsskoler, folkehøgskoler) eller arbeid/arbeidstrening (dagmammajobb, gårdsarbeid, praksisplass, APO-liknende tiltak). Andre har reist (eventuelt midlertidig) til utlandet. De aller fleste er «plassert» i en eller annen form for aktivitet, for kortere eller lengre tid.

Det samme gjelder dem som takker nei til tilbudt skoleplass; mange søker flere skoler/linjer og har gjerne fått et mer attraktivt tilbud om opplæring i et annet fylke. Tilsvarende har mange av dem som ikke melder tilbake om de tar tilbudt plass eller som ikke møter første skoledag/første skoleuke, et alternativt tilbud.⁹

I denne gruppen finner man både ungdom som har et varig tilbud, for eksempel treårig plass i videregående opplæring utenfor hjemfylket, og ungdom med et

⁹ Med alternativt tilbud mener vi her alle mer eller mindre varige aktiviteter (opplæring, arbeid mm.) bortsett fra plass i videregående opplæring i hjemstedsfylket.

tidsmessig mer begrenset tilbud, for eksempel ettårig plass ved folkehøyskole, en praksisplass i seks måneder eller et arbeidstilbud av tre måneders varighet. Her finnes altså både ungdom med langvarige og kortvarige alternative tilbud. De som har et varig tilbud, vil med stor sannsynlighet ikke tilfalle oppfølgingstjenestens målgruppe (så fremt de gjennomfører dette tilbudet), mens de som har et kortvarig tilbud, vil kunne komme til å gjøre det.

Den reelle målgruppen blir da dem som *verken* har alternativ videregående opplæringsplass eller annen beskjeftigelse av en viss varighet, dem som umiddelbart står uten noe tilbud. Det er denne gruppen oppfølgingstjenesten først og fremst skal konsentrere seg om.

Det er som vi ser en glidende overgang mellom de to gruppene: noen faller innenfor OTs målgruppe umiddelbart, andre kan komme til å gjøre det på sikt.

Oppfølgingstjenesten har som en av sine viktigste oppgaver til enhver tid å holde oversikt over både den reelle og den potensielle målgruppen. Det blir dermed viktig å bygge opp et apparat som letter dette arbeidet.

Registrerings- og melderutiner

På det fylkeskommunale nivået spiller videregående opplærings *inntakskontor* en viktig rolle for oppfølgingstjenesten, i første rekke gjennom den oversikt kontoret har over søkere til videregående opplæring og dernest over dem som faktisk påbegynner slik opplæring. Dermed har man også oversikt over dem som *ikke* påbegynner videregående opplæring.

I alle fylker spiller inntakskontoret en viktig rolle i denne første silingsprosessen: Hvem står uten plass i videregående opplæring i fylket? I enkelte fylker (for eksempel Akershus) har i tillegg inntakskontoret fått en mer utvidet oppgave i denne første silingen av oppfølgingstjenestens potensielle målgruppe; kontoret foretar en første kartlegging av dem som ikke har søkt om plass i videregående opplæring eller som ikke møter frem ved skolestart gjennom å sende et brev med en svarslipp, eventuelt ringe rundt til denne gruppen (500 personer ble kontaktet på denne måten). Gjennom denne silingen finner man ut at de aller fleste allerede er i annen opplæring eller beskjeftigelse og dermed ikke, i hvert fall ikke umiddelbart, trenger et tilbud fra oppfølgingstjenesten. Videre skal dette kontoret kontinuerlig motta melding om opplæringsavbrudd fra videregående skole eller lærebedrift. Dessuten skal kontoret ha oversikt over ledige opplæringsplasser. Gjennom samarbeid med OT-koordinatorene vil inntakskontoret sitte med en ajourført oversikt over OT-status på alle som er «klienter» i OT, det vil si vite hvilke tilbud om veiledning og opplæring/arbeid den enkelte ungdom har fått og eventuelt akseptert. Denne edb-baserte registerinformasjonen skal så kunne hentes opp av oppfølgingstjenesten koordinatorene (og andre, for eksempel forskere?) og utgjør dermed et svært viktig redskap for OT i dens målsetting om til enhver tid å ha oversikt over målgruppen.

I noen fylker (dem med relativt små ungdomskull) er det OT-koordinatorene som har oppgaven med å foreta den første silingen av OTs målgruppe, eventuelt i samarbeid med de lokale OT-kontaktene. Alle unge som ikke søker om skoleplass, blir kontaktet eventuelt først per brev, deretter telefon og, dersom ikke dette fører frem, ved personlig oppmøte for å kartlegge hva slags alternative tilbud de eventuelt har. Dersom den unge ikke selv er tilgjengelig, kan ofte foreldrene informere om den unges situasjon. Prinsippet for OT-apparatene er imidlertid at alle skal nås.

Tilsvarende sjekking gjøres på senere tidspunkt i forhold til dem som takker nei til tilbudt plass eller ikke møter opp ved skolestart. Foreløpig har denne sjekkeprosessen hovedsakelig foregått manuelt. Fylkene forsøker imidlertid å etablere meldesystemer

og -rutiner i forhold til de alternative opplærings- eller arbeidsaktivitetene, slik at denne sjekkeprosessen blir mindre tidkrevende for OT-systemet. Private videregående skoler, videregående skoler i andre fylker, folkehøgskoler og arbeidskontor osv. forsøkes innordnet i et system der de på standardiserte skjemaer melder til OT/inntakskontoret om hvem som har påbegynt opplæring/arbeid, eventuelt hvem som avbryter slikt tiltak. I ett fylke (Buskerud) inngår også grunnskolene i dette meldesystemet: Alle grunnskoleelever skal via et skjema melde til inntakskontoret om videre opplæringsplaner, også dem som ikke planlegger videregående opplæring. Dermed får OT på et tidlig tidspunkt en oversikt over de grunnskoleelevene som ikke tenker å søke videregående opplæringsplass.

Når det edb-baserte registreringssystemet blir operativt i alle fylker, vil inntakskontorene kunne spille en svært viktig rolle på dette området og lette registrerings- og oversiktsarbeidet for OT-apparatene.

For et fylke som Akershus, med et stort ungdomsgrunnlag (over 5000 i hver kohort) og inndelt i få OT-regioner, er det spesielt viktig at registreringsoppgaven blir utskilt som en egen spesialisert funksjon, slik at OT-leders og OT-koordinatorenes arbeid blir frigjort til i OT-sammenheng mer «konstruktivt» arbeid, som blant annet tilrettelegging og initiering av tiltak overfor OTs målgruppe.

En annen metode for å finne frem til de unge som faktisk står uten opplærings- eller arbeidstilbud, er den såkalte filvaskingsmetoden. Her kjøres registre over alle unge i den aktuelle aldersgruppen mot registre over alle som er elever i videregående skole, alle som har lærlingkontrakt eller har et tilbud fra arbeidskontoret. Dermed får man redusert gruppen av personer som man ikke har oversikt over, og som man eventuelt må benytte andre metoder for å få oversikt over. Metoden har vært benyttet som en forsøksordning. Det er uklart om denne metoden er i bruk rundt om i fylkene.

Gjennom ulike sjekketilbud kan oppfølgingstjenesten gradvis nærme seg dem som er OTs reelle målgruppe, dem som faktisk er uten tilbud om opplæring eller arbeid av en viss varighet og som kan forvente et veilednings- og/eller opplærings-/beskjeftigelsestilbud fra OT. Erfaringen hittil i høst er at silingen fører til at den potensielle målgruppen (dem som ikke er å finne innenfor fylkeskommunens videregående opplæringstilbud) skrumper sterkt inn, og at det er relativt få som står uten opplærings-/arbeidstilbud ved skolestart. Men deretter begynner tilsiget til OTs målgruppe fra dem som avbryter opplærings-/arbeidstilbud. Her har fylkene foreløpig ingen oversikt. Avbruddene skjer jo dessuten kontinuerlig gjennom hele skoleåret, men med hovedtyngden av avbrudd tidlig på høsten. Som vi tidligere har nevnt, oppfatter ofte OT-lederne denne avbrytergruppen som den tyngste med hensyn til tiltak, fordi den er (i hvert fall umiddelbart) lite skole-/opplæringsmotivert.

For at OT raskest mulig skal få oversikt over elever som avbryter eller er i ferd med å avbryte videregående skolegang eller lærlingkontrakt, ønsker man tidlig melding fra skoler og andre instanser om elevens/ungdommens situasjon, og også om hva spesielt skolen/lærebedriften har gjort av tilrettelegging for å forhindre opplæringsavbrudd. Videregående skole har også tidligere hatt slike melderutiner i forhold til inntakskontoret; nå blir disse rutinene innskjerpet og standardisert. Skolene/lærebedriftene pålegges nå å dokumentere at de har satt inn tiltak for å forhindre opplæringsavbrudd; en elev blir ikke å regne som formelt utmeldt før slikt tiltak er satt i verk. Foreløpig har vi ikke vært i stand til å innhente opplysninger om hvilke tiltak som i så fall settes i verk, for eksempel i retning av å tilrettelegge elevens undervisning på en ny måte.

Gjennom slike melderutiner får OT også rask oversikt over opplæringsplasser som blir ledige når elever avbryter sin opplæring; disse plassene kan være attraktive for

andre unge som for eksempel har avbrutt eller vurderer å avbryte sin opplæring på grunn av feilvalg (at de litt ut i skoleåret finner ut at de valgte en linje som likevel ikke appellerer). Man forsøker nå å opparbeide tilsvarende melderutiner fra andre opplærings- eller arbeidstiltak som ikke faller inn under fylkeskommunens videregående tilbud, for eksempel fra private videregående skoler, folkehøgskoler, arbeidsmarkedsetat (praksisplasser). OT-apparatene spares dermed for mye oppsporingsarbeid og kan i større grad konsentrere seg om det som er deres viktigste oppgave: Å utforme og tilby egnede tilbud til de unge som står uten opplæringstilbud eller varig arbeid.

I Prosjekt Oppfølgingstjeneste fant man at de videregående skolene hadde ulik praksis med hensyn til melding om (eventuelt begynnende) opplæringsavbrudd. Noen skoler kunne melde fra på et tidlig tidspunkt (for eksempel dersom eleven gjen-tatte ganger hadde skulket, men før vedkommende hadde sluttet helt). Andre skoler meldte først fra når det var definitivt at eleven hadde sluttet, noe som ofte var klart første langt ut i skoleåret. Hvorvidt de nye melderutinene fører til en mer likeartet praksis på dette området, er ennå uklart. Skolenes ansvar for å «gripe fatt i» elever som av ulike grunner faller ut av undervisningen er i hvert fall innskjerpet.

Målgruppens størrelse og sammensetning

Foreløpig har fylkene ingen ferdig oversikt over hvor mange unge som inngår i OTs målgruppe. Den manglende oversikten gjelder særlig hvor mange som inntil nå har avbrutt et igangsatt opplærings-/arbeidsløp. I tabell 1 presenterer vi de tallene som var klare fra fylkene per 1.10.94. Enkelte fylker har sendt oss senere oppdateringer etter hvert som tallene er klare. Enkelte fylker er også i ferd med å utarbeide oversikt over hvilke alternative opplærings- eller arbeidstilbud de unge hadde som ikke søkte videregående opplæring i fylket, eventuelt ikke tok tildelt plass. Tilsvarende er man i ferd med å utarbeide oversikt over hvilke tilbud oppfølgingstjenesten har kunnet formidle til dem som trenger/ønsker et tilbud herfra.

Tabell 1 Antall ungdom under oppfølging og antall skoleavbrytere i sju fylker

Fylke	16-åringer 1994 (kohort)	Under oppfølging* 1.10.94	Avbrytere
Oslo	3.585	79 (20.9.94)	+34 (1.11.94)
Akershus	ca. 5.200		20 (15.10.94)
Buskerud	ca. 2.700	ca. 50	+32-40***
Aust-Agder	ca. 1.500	ca. 15	+27 (1.10.94)
Hordaland	5.351	ca. 100 (21.9.94)	
Møre og Romsdal	ca. 3.000		2 (30.9.94)
Troms	1.758	48(1.10.94)**	8 (1.10.95)

* Innbefatter ungdom som per dato sto uten skole- eller arbeidstilbud, det vil si reelle OT-ungdommer

** Hvorav 25 under utredning

*** Ingen av disse var formelt utskrevet per dato

Forklaringer til tabellen:

Tabellen gir et første bilde av hvor stor målgruppen for oppfølgingstjenesten var i de sju fylkene per oktober/november 1994. Som vi ser, er tabellen ikke fullt utfylt fordi

tallene ikke var klare ved rapportutskrivning. Tabellen gir derfor bare en indikasjon på målgruppens størrelse på et bestemt tidspunkt. Gruppen «under oppfølging» skal dekke dem som etter silingsprosessene og ved skolestart verken hadde opplæringsplass eller et (varig) arbeid. I tillegg kommer så dem som avbrøt opplæringen. I flere av fylkenes angivelser går det klart frem at denne siste gruppen kommer i tillegg til gruppen «under oppfølging» (her merket med et pluss), i andre angivelser er det uklart om «avbryter»-gruppen inngår i «under oppfølging»-gruppen. Tallene for avbrytergruppen vil dessuten trolig stige utover i skoleåret.

Oversikt over størrelsen på og sammensetningen av OTs målgruppe har konsekvenser for dimensjoneringen og sammensetningen av de tilbudene OT skal gi. Slik de fleste fylkene i vår undersøkelse tolker sitt mandat, skal OT gi et individuelt tilrettelagt tilbud som tar vesentlig hensyn til den enkelte ungdoms ønsker og behov. Denne presiseringen fremgår ikke eksplisitt av forskriften til oppfølgingstjenesten, men er en tolkning av ordlyden i teksten. Her heter det at tilbudene som oppfølgings-tjenesten formidler primært skal ta sikte på å føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse innenfor videregående opplæring. Ut fra tidligere kunnskap om de ungdomsgruppene som av ulike grunner ikke startet en videregående opplæring og som ikke hadde en jobb, vet man (det vil si OT-ledere og andre OT-ansatte) at mange vil trenge et mer eller mindre individuelt tilrettelagt tilbud dersom målsetningen om kompetansegivende tilbud av videregående karakter skal kunne være realistisk. Kunnskap om størrelsen på og ikke minst sammensetningen av målgruppen blir dermed en svært viktig faktor når tiltak skal utformes.

I mangel av en reell oversikt over behovet for og ønsket om ulike tilbud fra oppfølgings-tjenesten, legger OT i de fleste av fylkene foreløpig (det vil si per oktober 1994) de måltallene til grunn som fremgår av sluttrapporten fra Prosjekt Oppfølgings-tjeneste. Det innebærer at man går ut fra at ca. 10 prosent av ungdommene i hvert ungdomskull vil ha behov for et tilbud fra oppfølgings-tjenesten. I dette prosjektet fant man dessuten at byer og tettbygde strøk hadde større andel OT-ungdommer i forhold til størrelsen på ungdomsgruppen, enn mer spredt bebygde strøk. Dette ble blant annet forklart med at byer/tettbygde strøk ofte har høyere arbeidsledighetsnivå enn i mer spredtbygde/landlige regioner, slik at ungdom som ikke ønsket videregående opplæring lettere fant en (midlertidig) jobb her enn i byer/tettbygde strøk. Fra neste skoleår, etter ett års drift, vil det naturlig nok være lettere å ha en oversikt over målgruppens størrelse, både totalt og regionalt.

Vi ser av tallene i tabell 1 fra de fylkene der angivelsene er noenlunde fullstendige per dato, at den registrerte målgruppen for oppfølgings-tjenesten foreløpig ligger langt under måltallet på 10 prosent. Tallene over tilsiget til målgruppen (først og fremst opplæringsavbryterne) er ennå uklart. Om dette tyder på at man kan forvente et stort avbrytertall utover i skoleåret, er det for tidlig å si noe om.

I sluttrapporten fra Prosjekt Oppfølgings-tjeneste, som hadde ungdom i alderen 16-19 år som målgruppe (det vil si hele målgruppen for OT når Reform 94 er ferdig utbygd), hevdes det at 16-åringene utgjør den laveste andelen av OTs målgruppe. Man fant at de yngste (16-åringene) utgjorde den laveste og de eldste (19-åringene) den høyeste andelen av OTs målgruppe. I fylkenes anslag over størrelsen på målgruppen blir dette «aldersfunnet» fra Prosjekt Oppfølgings-tjeneste ofte lagt til grunn for dimensjoneringen av OTs aktivitet. Man antar at tilsiget til OTs målgruppe vil øke med alder. Flere fylker har blant annet med denne begrunnelsen planlagt en opptrapningsplan for sin oppfølgings-tjeneste, men også fordi målgruppen nok uansett øker når flere alderstrinn inngår.

I Prosjekt Oppfølgingstjeneste gis det imidlertid ingen forklaring på hvorfor det skulle være en slik variasjon med hensyn til alder. En mulig forklaring på det aldersbetingede funnet kan være at selve dimensjoneringen av det videregående skolesystemet forut for Reform 94, særlig innenfor VKI og VKII, skapte flaskehals i systemet som ofte ekskluderte de eldre elevene. Mange elever beveget seg sidelengs i utdanningssystemet i påvente av å komme videre oppover til VKI og VKII (såkalte «kryss og tvers-elever»). Andre ble demotiverte av dette og ga opp ventingen, men uten å ha noe annet å gå til. Ett av motivene bak Reform 94 er imidlertid nettopp å fjerne disse flaskehalsene. I så fall *kan* det bety at oppfølgingstjenesten i første rekke må konsentrere seg om 16-åringene, og at tilsiget med alder ikke nødvendigvis blir så stort. Er det dermed slik at det er 16-åringene som har størst tilbøyelighet til å trenge et tilbud fra oppfølgingstjenesten? Dette vil først bli klart når Reform 94 er fullt gjennomført, det vil si når dagens 16-åringer (eventuelt) har fullført sin videregående skolegang.

I tillegg til oversikt over dem som inngår i OTs målgruppe, skal OT til enhver tid ha en oppdatert oversikt over OT-status på den enkelte ungdom som har fått et tilbud fra OT, enten det dreier seg om veiledning, opplærings- eller arbeidstilbud (OT-tilbudene kommer vi nærmere inn på i neste avsnitt). Med OT-status menes opplysninger om hvilke tilbud som er gitt/mottatt/gjennomført og hvilke videre planer som ligger nedfestet for den unge. I forbindelse med opprettelsen av oppfølgingstjenesten er det utviklet flere dataprogrammer (blant annet OTIS og Lokal-OT) som skal gjøre det mulig å til enhver tid ha oversikt over den enkelte ungdoms OT-status. Det er OT-koordinator som på regionalt nivå skal sørge for at denne informasjonen er ajourført. Informasjonen skal så jevnlig være tilgjengelig for OT-leder på fylkeskommunalt nivå. Som tidligere nevnt har arbeidet med opprettelse av disse dataprogrammene tatt lengre tid enn forutsatt. De er først i oktober/november i ferd med å bli tatt i bruk i fylkene.¹⁰

Data- og registreringssystemet gjør det også mulig å holde oversikt over OTs *potensielle* målgruppe: dem som midlertidig (for eksempel innenfor en 3-12-månedersperiode) er i annen aktivitet, enten det dreier seg om skolegang (for eksempel folkehøgskole, som jo ikke er del av et videregående løp) eller midlertidig arbeid. Disse unge kan, når den alternative aktiviteten er avsluttet, risikere å stå uten ny aktivitet. Oppfølgingstjenesten vil derfor kontakte disse unge igjen når den alternative aktiviteten nærmer seg slutt (eventuelt tidligere, dersom avtale om det gjøres) for å høre om OTs tjenester er ønsket. På denne måten får man både oversikt over hva de unge til enhver tid gjør og anledning til å komme i dialog med vedkommende, men uten å gripe for sterkt inn i den enkeltes selvvråderett i forhold til videregående opplæring.

For øvrig tror vi at OT-administrasjonene, etter hvert som de får mer rutine i å kategorisere de ungdomsgruppene som er mulig målgruppe for oppfølgingstjenesten og når datasystemene fungerer slik de er planlagt, vil ha gode hjelpemidler for å ha en kontinuerlig oversikt over både den reelle målgruppen og grupper av unge som kan være potensielle OT-klienter.

Oppfølgingstjenesten skal gi et tilbud til de unge som samsvarer med den enkeltes ønsker og behov. For å kunne planlegge og utforme tiltak som tar slike individuelle

¹⁰ For vårt formål som evaluatør av Reform 94 har det derfor foreløpig vært vanskelig å få den ønskede oversikten over målgruppen. Når bruken av datasystemene kommer i full gjenge, burde imidlertid et godt og ikke minst arbeidsbesparende grunnlag være lagt for evaluering av oppfølgingstjenestens målgruppe. Det kan imidlertid bli et problem i evalueringssammenheng at de utviklede programmene ikke umiddelbart er konvertible: programmene grupperer ungdomsgruppene på forskjellig måte slik at det kan være noe arbeidskrevende å gjøre sammenlikninger på tvers av fylker.

hensyn, er det viktig at man har god oversikt over *sammensetningen* av OTs målgruppe.

For de fleste fylkene i vår undersøkelse er det for tidlig å ha klare oppfatninger om målgruppens sammensetning. For to av fylkenes del ble det nevnt spesielle forhold som nok vil komme til å virke førende på de tiltak OT-apparatet vil legge vekt på. Troms fylke har etter eget utsagn et meget høyt avbrytertall i videregående skole (ca. 7 prosent). Her vil man legge spesiell vekt på tiltak som kan forebygge skoleavbrudd, for eksempel i form av tilrettelagte opplæringsplasser i videregående opplæring.

Oslo har på sin side en meget stor andel fremmedspråklige elever (25 prosent i grunnskolen, mens ingen andre fylker har mer enn 2,5 prosent). I byrådets behandling av Oppfølgingstjenesten heter det med referanse til skolesjefen i Oslo at «fremmedspråklige elever med store sosiale og emosjonelle problemer har de senere årene representert en betydelig utfordring i den videregående skolen i Oslo. Denne gruppen vil i følge skolesjefen stille store krav til samarbeidsevne og samordning mellom de forskjellige instanser i fremtiden. Skolesjefen ser det som sannsynlig at fremmedspråklige ungdommer vil være overrepresentert i oppfølgingstjenestens målgruppe i Oslo, og dermed oppta mye av ressursene både økonomisk og tidsmessig» (Oslo: Byråds sak 143/94:4). Hvilke konsekvenser dette får for tiltaksstrukturen i Oslo, er for tidlig å si noe om.¹¹

I Oslo og Hordaland nevnes også storbyproblematikk som relevant med hensyn til sammensetningen av målgruppen. Man antar at en del av OTs målgruppe i større byer som Oslo og Bergen vil bestå av ungdom «i drift» som er vanskelige å få i tale. Man vil i byene finne grupper av ungdom som er vanskelige å «lokke» både med opplærings- og arbeidsrettede tiltak, og som vil ha minst mulig å gjøre med oppfølgingstjenesten. Man antar at man her vil ha å gjøre med en «tung» gruppe som krever særskilt oppmerksomhet fra oppfølgingstjenesten, uten at det på intervjutidspunktet var klart hva man ville gjøre.

I sluttrapporten fra Prosjekt Oppfølgingstjeneste hevdes det at det var få av de ungdommene som prosjektfylkene kom i kontakt med, som hadde et stort hjelpebehov. Man antok at de mest ressurssvake har fått andre tilbud uavhengig av oppfølgingstjenesten (for eksempel fra PPT eller APO-liknende tiltak). I en oppsummering av prosjektet sies det at «erfaringene fra prosjektet tilsier imidlertid at OTs målgruppe generelt ikke entydig kan beskrives som skolefaglig og sosialt lavt kompetente ungdommer. I overveiende grad var det relativt ressurssterk ungdom OT-fylkene kom i kontakt med» (Ogden og Sørli 1994:4). Men om dette skyldtes at det var nettopp dem med størst hjelpebehov man ikke kom i kontakt med, er vanskelig å si.

Sørli's vurdering støttes av Johnsen (1994:18) i en undersøkelse gjort i Oppland fylke. Her hevdes det at målgruppen for OT grovt sett kan deles i tre:

- Ungdom uten fast ordinært arbeid eller opplæringsplass
- Ungdom som har korte eller midlertidige arbeidsforhold
- Ungdom på praksisplass

Få vurderes til å ha store hjelpebehov. Ungdom med store hjelpebehov, som ofte dreier seg om personer med store psyko-sosiale problemer, er gjerne fanget opp av et støtteapparat fra før.

Man kan gå ut fra at målgruppen for oppfølgingstjenesten vil være en svært heterogent sammensatt gruppe. Erfaringene fra intervjuer med OT-lederne i de sju

¹¹ Oslos OT-leder ble først ansatt i juli 1994 og oppfølgingstjenesten og dens utforming ble, som nevnt, vedtatt i august. Ved våre samtale- og intervjuer var derfor OT-leder ikke i stand til å gi noen vurderinger av tiltaksstrukturen på dette området.

utvalgsfylkene bekrefter dette, uten at heller ikke disse på intervjutidspunktet kunne gi noen fullstendig oversikt over målgruppen. Men prinsippet er jo nettopp at oppfølgingstjenesten skal ha ansvaret for *alle* som går ut av grunnskolen (også dem som av ulike grunner ikke avslutter denne skolegangen) og som ikke går videre til videregående utdanning.¹² Her vil det nødvendigvis være store variasjoner i hjelpebehov - forutsatt at man får tak i alle. Noen vil ha store hjelpebehov, andre små. Noen vil ha svake læringsmessige forutsetninger; andre kan ha de læringsmessige forutsetningene i orden, men mistrives i en tradisjonell opplæringssituasjon. Noen avbryter opplæringen fordi de har valgt feil linje og tar opp igjen opplæringen hvis de får plass innen en mer ønsket linje. Andre igjen ønsker mest av alt en jobb, av kortere eller lengre varighet. Noen har ikke lyst til å gjøre noe, verken være i opplæring eller arbeide, og vil ifølge OT-lederne ofte være den gruppen som er vanskeligst å gi et tilbud. Per i dag finnes det lite samlet kunnskap om de ungdommene som velger seg bort fra videregående opplæring. Hver av de delansvarlige instansene (foreldre, grunnskole, PPT, barnevern, sosialkontor) vil ha noe kunnskap om denne gruppen. En av oppfølgingstjenestens viktigste oppgaver synes å bli en systematisering av denne kunnskapen, men det må naturlig nok ta noe tid. Mange av disse unge har vært vanskelig å «få i tale». Ingen instans har inntil i dag vært pålagt å «bry seg om» dem som unndrar seg oppmerksomhet. Det er ikke sikkert at opprettelsen av oppfølgings-tjenesten i seg selv gjør dette noe lettere, men et klarere ansvar for å følge opp den enkelte ungdom er nå etablert.

3.3 Tilbudene til målgruppen

Det har ikke vært mulig å få en samlet oversikt over hvilke tiltak oppfølgingstjenesten i hvert av fylkene disponerer og hvilke tiltak den enkelte ungdom eventuelt er plassert i, blant annet på grunn av den manglende databaserte oversikten, men også fordi flere av OT-lederne selv på intervjutidspunktet (på grunn av sen tilsetning) nok ikke var fullt informert om situasjonen i eget fylke. Det følgende er derfor et første inntrykk av situasjonen i fylkene og pretenderer ikke å gi et fullstendig bilde av tiltaksstrukturen i fylkene.

Når oppfølgingstjenesten har registrert at en ungdom står uten opplærings- eller arbeidsplass, skal et egnet tilbud gis. Ifølge forskriftens § 1 skal tilbudet primært ta sikte på å føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse innenfor videregående opplæring. Målsetningen om kompetansegivende tilbud bør imidlertid ikke oppfattes i for streng forstand. Slik flere OT-ledere ser det, vil det i mange tilfeller være urealistisk å skulle sluse ungdom inn i kompetansegivende løp når motivasjon og interesse ikke er til stede. I slike tilfeller vil samtaler og eventuelt begynnende veiledning omkring fremtidig utdannings-/arbeidsvalg være et første steg i retning av et mer kompetansegivende løp. Et tilbud fra oppfølgingstjenesten vil derfor kunne bestå i et vidt spekter av aktiviteter, hvorav en del, kanskje de fleste, vil bestå i å tilby konkrete aktiviteter som opplærings- eller praksisplass, mens andre mer vil bestå i å sette i gang en samtale-/dialogprosess med den unge.

Det må altså være en målsetning at oppfølgingstjenesten skal kunne tilby et vidt spekter av tilbud, tilpasset den enkelte ungdoms behov og ønsker (en «differensiert tiltaksvifte», jfr. Prosjekt Oppfølgingstjenesten, delrapport 3), men av en art som primært tar sikte på å føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller

¹² Antakelig med en del unntak, f.eks. ungdom med store psykiske problemer eller funksjonshemmede, herunder psykisk utviklingshemmede, som trenger et svært tilrettelagt opplæringstilbud i individuelt tilrettelagte opplegg i ordinær skole eller i spesialinstitusjoner.

delkompetanse innenfor videregående opplæring (Forskrift om fylkeskommunal oppfølgingstjeneste, § 1). Riktignok fremgår det ikke av forskriften at OTs tjenester, enten det dreier seg om veiledning eller konkrete opplærings-/arbeidstilbud, skal være individuelt tilrettelagt. Slik tolkes imidlertid OTs målsetning av OT-lederne, blant annet med utgangspunkt i Reform 94, der videregående opplæring skal være en rettighet for *alle*, det vil si uavhengig av individuelle læringsforutsetninger: Skal alle som ønsker det kunne gis et tilbud fra OT som fører frem til studie-, yrkes- eller delkompetanse for *den enkelte ungdom*, må tilbudet ta individuelle hensyn.

Samtidig må man ta i betraktning at målgruppen for oppfølgingstjenesten i stor grad vil være ungdom som av ulike grunner har takket nei til et ordinært videregående opplæringsløp, kanskje fordi de på grunn av svake læringsmessige forutsetninger eller av trivselsgrunner ikke klarer å følge det ordinære opplæringsløpet eller fordi de ønsker en jobb (men som sjelden finnes).

Ungdom som *ikke* 24tar imot et tilbud gjennom oppfølgingstjenesten, skal for øvrig ifølge forskriften (§ 3) kontaktes og gis et tilbud hvert skoleår så lenge de omfattes av retten til videregående opplæring.

I Prosjekt Oppfølgingstjeneste ble det utarbeidet en oversikt over de tiltak som ble formidlet til de unge via oppfølgingstjenesten i løpet av prosjektperioden (tabell 2).

Tabell 2 Tiltak gitt via OT i Prosjekt Oppfølgingstjeneste*

Beskjeftigelsestilbud	Andel i %
1. Kombinerte tiltak (opplær.+ arb.trening)	56,2
2. Ordinær praksisplass	21,4
3. AMO-kurs/andre arb.markedstiltak	6,6
4. Ordinær vg.skole/10. klasse	5,6
5. Annet	4,5
6. Ordinært arbeid (hel-deltid)3,9	
7. APO	2,2
8. Lærling	1,7
I alt	102,2

* Tabellen er hentet fra Sørli 1993, s. 56. (N=1015)

De tiltakene som er med i tabellen, vil ikke alle være aktuelle for dagens oppfølgings-tjeneste. Blant annet vil AMO-kurs/andre arbeidsmarkedstiltak ikke være aktuelle for OTs målgruppe i dag fordi tiltakene er forbeholdt eldre ungdom. Dessuten er det uklart om tabellen innbefatter tiltak av veiledende art, eller om disse er klassifisert som del av andre tiltak, for eksempel APO eller «annet». Tabellen gir imidlertid et inntrykk av hvilke tiltak som det var mest aktuelt å sluse de unge inn i innenfor Prosjekt Oppfølgingstjeneste; delvis gir den også et inntrykk av hvilke tiltak de unge ønsket.

Vi ser at tiltak som kombinerer opplæring og arbeidstrening var det mest brukte. Mer enn halvparten av de unge kom inn i et slikt tiltak. Dette kunne dreie seg om et vidt spekter av kombinasjoner, en av de vanligste var trolig en kombinasjon av praksisplass i arbeidsmarkedsetatens regi med videregående opplæring noen dager i uken. Ren praksisplass ble benyttet i vel 20 prosent av tilfellene. Til sammen utgjorde disse to tiltakene mer en tre fjerdedeler av alle formidlede tiltak. Dette tyder med andre ord på at tiltak med et innslag av *arbeid* er ønsket blant de unge. Samtidig er det slik

at formidling til ordinært arbeid blir et mindre og mindre realistisk «tiltak» for ungdom i den aktuelle aldersgruppen. Arbeidsmarkedstiltak av ulik utforming har derfor vært ett av de viktigste arbeidsrettede tiltakene.

De tiltakene som gjennom intervjuene med OT-lederne i de sju utvalgsfylkene fremstår som mest aktuelle fra og med høsten 1994, kan deles i fire grupper:

- 1 Veiledning, samtaler
- 2 Opplærings- og arbeidsforberedende tiltak
- 3 Tiltak innen videregående opplæring
- 4 Praksisplass

Flere av disse tiltakene er under endring og vil antakelig ha en annen utforming våren 1995 enn de hadde høsten 1994. Det vil dessuten ofte være en glidende overgang mellom tiltakene, for eksempel mellom veiledningstilbud og opplærings- og arbeidsforberedende trening. For analytiske formål synes vi imidlertid at det kan være hensiktsmessig å lage de inndelingene vi har gjort.

3.3.1 Veiledningstilbud

Den første kontakten en ungdom uten opplærings- eller arbeidsplass vil få med oppfølgingstjenesten, vil være tilbud om en samtale for å finne ut hvilke ønsker og eventuelle planer den unge har. Denne kontakten vil fra OTs side som oftest tas av den person innenfor de lokale OT-teamene som man antar har best forutsetninger for å få den unge «i tale».

Videregående opplæring er med Reform 94 en rettighet, ikke en plikt. Det skal fortsatt være mulig - men ikke så lett som tidligere? - å avstå fra opplæring utover grunnskolen. Tilsvarende er tjenestene fra oppfølgingstjenesten frivillige: Den som ikke ønsker bistand herfra, har all mulighet til å si nei. Dette er også bygd inn i måten oppfølgingstjenesten arbeider. En ungdom uten opplærings- eller arbeidstilbud som takker nei til tilbud fra OT, for eksempel i form av en samtale, vil bli respektert for dette synet, men vil også bli forespurt om OT kan ta kontakt igjen, for eksempel om tre måneder. I de aller fleste tilfeller vil en slik avtale om ny kontakt gjøres, «kanskje for å bli kvitt oss», som flere OT-ledere sier. Hvorvidt det er mange man overhodet ikke klarer å få i tale, er for tidlig å si.

Dersom man imidlertid klarer å få i gang en samtale, vil man forsøke å finne ut hvilke planer og ønsker den unge eventuelt har for den nærmeste fremtid. Man vil presentere den unge for de muligheter som foreligger og eventuelt gjøre det klart at det er mulig å lage et tilbud som eventuelt er sammensatt av ulike elementer (for eksempel ulike kombinasjoner av arbeid og opplæring), som tar hensyn til den enkeltes ønsker. Tilbudet fra oppfølgingstjenesten vil som oftest ikke være den enkelte OT-kontaktens ansvar alene, men være resultat av et samarbeid mellom alle de instanser som inngår i det OT-team som opprettes rundt den enkelt ungdom.

Dersom det er mulig, vil man forsøke å lage en *skriftlig utviklingsplan* for den enkelte ungdom, som vedkommende også undertegner. Denne planen kan inneholde ulike elementer (jfr. de ulike tiltak nevnt over), men skal være realistisk i den forstand at den skal være gjennomførbar.

Som et neste skritt vil man så forsøke å sluse de unge inn i egnede tilbud av mer opplærings- eller arbeidsrettet art.

3.3.2 Opplærings- og arbeidsforberedende trening¹³

Opplærings- og arbeidsforberedende trening er tiltak som sikter inn mot ungdom som ikke umiddelbart er i stand til eller motivert for å starte på en videregående opplæring eller i et arbeidsforhold (eventuelt praksisplass). Disse tiltakene tar sikte på å stabilisere og motivere ungdom som ikke umiddelbart ønsker seg inn i et normalt videregående løp. Ofte kan det her dreie seg om å tilegne seg sosial kompetanse (lære seg å møte frem til avtalt tid, utføre en oppgave i tråd med avtale osv.) Tiltakene kan dessuten i varierende grad gi opplæring som kan gi formell kompetanse innenfor videregående opplæring. Tiltakene vil vanligvis bestå i en kombinasjon av praktiske arbeidsoppgaver og opplæring, hvor opplæringen gjerne skjer i tilknytning til arbeidsoppgavene og dels kan bestå i oppøving i sosial kompetanse eller også mer direkte yrkesrettet kunnskap. Tiltakene kalles ofte «kombinerte tiltak» fordi de kombinerer arbeid og opplæring.

Innenfor denne gruppen finnes flere ulike typer tilbud, men med det fellestrekk at de forsøker å «spesialsy» tilbudene til den enkelte ungdoms behov og ønsker. Tiltakene kan i større eller mindre grad være lagt opp etter et klasse-/gruppe-prinsipp eller de kan være individorienterte.

Ett av tiltakene som av OT-lederne vurderes som særlig egnet i forhold til deler av OTs målgruppe er APO (Arbeid, Skole, Opplæring). APO-tiltak finnes i flere av utvalgsfylkene. Tilbudet vil bestå i en kombinasjon av opplæring og arbeid. Arbeidsdelen kan bestå i utplassering i arbeidslivet noen dager i uken, kombinert med teoretisk eller mer praktisk opplæring resten av ukedagene. Opplæringsdelen kan foregå innenfor videregående skole, gjennom at eleven hospiterer i ordinære klasser.

APO-tiltakene kan dels være etablert i fylkeskommunal regi, dels kan de være etablert i et samarbeid mellom flere instanser (fylkeskommune, kommune, arbeidsmarkedsetat). I flere fylker har arbeidsmarkedsetaten vært medfinansør til APO-tiltakene, selv om de har vært organisert av fylkeskommunen.

Inntil i høst, med Reform 94, tilbød arbeidsmarkedsetaten såkalte skole- og arbeidsforberedende kurs. Disse var til dels innrettet mot samme målgruppe som APO og kunne ha et ganske likt innhold som APO, bortsett fra at de ikke ga formell kompetanse innenfor videregående opplæring. Derimot har det vært mulig å forbedre grunnskolekarakterer. Inntil høsten 1994 var dette, ifølge arbeidsmarkedsetaten selv, det viktigste virkemiddelet for ungdom som inngikk i Prosjekt Oppfølgingstjeneste (Kommunal- og arbeidsdepartementet 1994). Dette tiltaket er nå nedlagt, fordi man i arbeidsmarkedsetaten har ønsket å etablere en klarere ansvarsdeling mellom myndigheter med ansvar for videregående opplæring og arbeidsmarkedsmyndigheter i forhold til tiltak som har et opplæringselement. Dessuten henviser arbeidsmarkedsetaten til at det hele tiden har vært meningen at det videregående opplæringssystemet gradvis skulle integrere slike alternative opplæringsmetoder i sin egen virksomhet. Samtidig innrømmer man at det kanskje er arbeidsmarkedsetaten som frem til i dag sitter inne med mest erfaring i å tilrettelegge tilbud for lite skolemotivert ungdom, og at fylkeskommunene har tilsvarende lite tradisjon for dette (Kommunal- og arbeidsdepartementet 1994).

I Buskerud har man allerede for lenge siden etablert et APO-liknende tiltak, gjennom de såkalte arbeidsinstituttene. Disse har tilbudt stabilisering og motivering, blant annet rettet mot skoletrøtt ungdom, men ikke tilbudt formell videregående

¹³ Vi har valgt å kalle denne gruppen tiltak *opplærings- og arbeidsforberedende*, fordi dette navnet samsvarer bedre med innholdet i dagens videregående opplæringssystem, som *både* er skole- og bedriftsrettet, gjennom lærlingordning; tidligere ble disse tiltakene gjerne kalt skole- og arbeidsforberedende.

opplæring. Tiltaket har hatt en varighet på et halvt år. Det har vært drevet i et samarbeid mellom fylkeskommunen, kommunene og arbeidsmarkedsetaten (med ca. en tredjedel finansiering hver).

I dette fylket er man dessuten nå i ferd med å opprette et tilbud som strukturerer den første veiledende kontakten med ungdommen, gjennom de såkalte avklaringsverkstedene (25 plasser, fordelt på fire enheter). Disse skal veilede, bevisstgjøre og motivere deltakerne for videregående opplæring, gjennom en modulstrukturert undervisning i blant annet yrkesorientering, skoleorientering, arbeidslivskunnskap, individuelle samtaler om yrkesvalg eller opplæring (kalt «diagnose-stasjon» av OT-leder). Dette tilbudet skal kunne gis i løpet av to dager. Oppholdene vil være av en varighet på to dager inntil et par uker. Det vil også være mulig å delta i mer yrkesrettet aktivitet, blant annet gjennom deltakelse på praktiske yrkesrettede kurs i regi av arbeidsinstituttene. Etter at deltakelse i et avklaringsverksted er gjennomført (av kortere eller lengre varighet), kan man sluses over i annen aktivitet, enten det dreier seg om mer langvarig plass innenfor arbeidsinstituttene, praksisplass i arbeidsmarkedsetatens regi, eventuelt ordinær videregående opplæringsplass. Tilbudet kan også være egnet for ungdom som har valgt feil utdanningsretning innenfor videregående opplæring, og som ønsker litt tid til å tenke seg om, eventuelt må vente litt til det blir ledig plass innen en mer ønsket opplæringsretning.

En del APO-tiltak har som nevnt, i tillegg til stabilisering og motivering, tilbudt kompetanse innenfor videregående opplæring for de ungdommene dette kunne være aktuelt for; her har det i første rekke dreid seg om *delkompetanse*. Man har laget opplæringsplaner som samsvarer med læreplanene innenfor videregående skole. Andre har mer tatt sikte på å motivere og stabilisere, uten å gi formell opplæring av videregående karakter. For både APO og APO-liknende tiltak forsøker man nå å formalisere elementet av videregående opplæring ved at man forsøker å strukturere en opplæring som klarere er lagt opp i tråd med læreplanene innenfor denne opplæringen. En arbeidsgruppe nedsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har laget en innstilling som vurderer hvordan delkompetanse kan inngå som en del av videregående opplæring, for eksempel i form av modulstrukturering av læreplanene (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1994). Det er særlig aktuelt å utforme delkompetansen slik at den er rettet inn mot arbeidslivets behov.

En viktig del av APO og APO-liknende tiltak har som nevnt bestått i motivering og stabilisering av ungdom som ikke umiddelbart ønsker å inngå i en ordinær videregående opplæring, men som heller ikke har klare ønsker om alternative tiltak. I motivering og stabilisering ligger ofte et forsøk på å komme i en dialogprosess med ungdommen for gradvis å finne frem til hva vedkommende kunne ønske å begynne med, enten det dreier seg om opplæring eller arbeid. Overgangen til samtaler, veiledning (tiltak 1 i vår inndeling) vil derfor være glidende. For enkelte ungdommer i APO eller APO-liknende tiltak vil veiledningselementet kunne være vel så viktig som den praktiske opplæringen eller arbeidsdelen.

APO og APO-liknende tiltak vurderes av de fleste av OT-lederne som har erfaringer med disse tiltakene, som svært godt egnet for OTs målgruppe, både på grunn av kombinasjonen arbeid og opplæring og fordi tiltakene er mulige å utforme på en måte som er tilpasset den enkelte ungdom. Ifølge OT-lederne er også skolerådgiverne ofte av den oppfatning at disse tiltakene er svært egnet for dem som avbryter videregående opplæring. Det nevnes av OT-lederne som et paradoks at APO-plassene har stor tilstrømning og er fulle hele tiden, mens ungdom fortsetter å avbryte de ordinære opplæringstilbudene. Flere av fylkene i vår undersøkelse har konkrete planer om å bygge ut disse tiltakene.

Det er særlig Akershus som har planer om en sterk ekspansjon. Nesodden videregående skole etablerer 150 nye APO-plasser og tar imot elever fra hele landet¹⁴: Alle plasser er fulltegnet og man opplever stor interesse fra hele landet. Fra før har dette fylket allerede mange plasser til disposisjon (ca. 150 plasser).

I Akershus (Skedsmo vgs.) er det dessuten opprettet et tiltak som kalles «Den tredje vei», rettet mot ungdom som læringsmessig vurderes som svakere enn deltakerne i APO-tiltak. Tiltaket bygger også på en noe annen pedagogikk (konsekvenspedagogikk) enn APO-tiltak. Et liknende tiltak er opprettet i Hordaland; her synes dette tiltaket ifølge OT-leder særlig å være relevant for elever som tas inn i videregående opplæring under rettigheten om «særskilt tilrettelagt opplæring» og står i mindre grad til disposisjon for oppfølgingstjenesten.

Antall plasser disponible på APO-tiltak varierer for øvrig sterkt fra fylke til fylke. I Buskerud disponerer oppfølgingstjenesten per i dag ca. 70-80 plasser gjennom de fire arbeidsinstituttene; i tillegg kommer 25 plasser i de såkalte avklaringsverkstedene.

I Oslo disponerer oppfølgingstjenesten åtte plasser per i dag. Et nytt APO-tiltak er under planlegging (Holtet: åtte elever). I tillegg disponerer man ti plasser innenfor Sollerrudstranda-prosjektet, som driver arbeidsrettet opplæring for ungdom innenfor en rekke områder (båtbygging, barnehage, kantinedrift, naturvern), men uten at denne opplæringen gir formell videregående kompetanse. Man er imidlertid i ferd med å utrede hvordan opplæringen, som gjerne er organisert i moduler, skal kunne bli det.

Også Møre og Romsdal har opprettet APO-tiltak, i tre kommuner. Flere er under planlegging. Troms har to APO-tiltak, men planlegger ikke flere. Hordaland har et APO-tiltak i Bergen (15 plasser) og to ungdomsbedrifter (med 15 plasser hver). I Aust-Agder planlegger man APO-liknende tiltak (kalles arbeidsskoler) i tilknytning til videregående skole i to regioner.

I enkelte fylker har man, og vil man fortsette å utvikle, tiltak som består i en kombinasjon mellom arbeid og opplæring, men som i tillegg til å være individuelt tilrettelagt også er individuelt organisert. Det innebærer at tiltaket ikke er organisert i form av klasser eller grupper (slik APO som oftest er), men er organisert rundt den enkelte ungdom. Vedkommende får da et tilbud om en kombinasjon mellom arbeid og opplæring, hvor opplæringsdelen kan bestå i en hospitering i ordinære videregående klasser. Tiltaket egner seg særlig i fylker med spredt bosetning og lange avstander der det er lite hensiktsmessig å etablere fellestilbud langt fra den unges hjemsted. I stedet kan man organisere et tilbud i tilknytning til hjemsted og lokalt arbeidsliv, eventuelt også i tilknytning til den nærliggende videregående skolen. Per i dag har vi ingen oversikt over hvor mange ungdommer som har et slikt tilbud. En av fordelene med denne typen tilbud kan dessuten være at det er mer fleksibelt enn et APO-tiltak og (forhåpentligvis) kan etableres på kortere varsel og med færre økonomiske og administrative ressurser enn et APO-tiltak.

Både for APO og APO-liknende tiltak blir det uttrykt et sterkt ønske fra OT-ledernes side om at den opplæringen som tilbys innenfor tiltakene, i størst mulig grad skal utformes slik at den blir kompetansegivende i forhold videregående opplæring. Der ved oppnår man at OT-egnede tiltak, som APO vurderes å være, gir en formell status i forhold til det videregående opplæringssystemet, og dermed også bidrar til å oppfylle intensjonen i OT-forskriftens § 1 om at tiltakene som oppfølgingstjenesten formidler primært skal «ta sikte på å føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse

¹⁴ Ifølge OT-leder for Akershus vises det stor interesse for dette tiltaket på Nesodden fra alle landets fylker. Alle fylker har fått en henvendelse fra Nesodden om ledige APO-plasser.

eller delkompetanse innenfor videregående opplæring». I denne forbindelsen knyttes det store forventninger til det nevnte «Delkompetanse-utvalget», som har utarbeidet noen retningslinjer for hvordan fag kan brytes ned i læreplantilknyttede moduler som så kan gi grunnlag for formell delkompetanse innenfor yrkesrettede fag. Denne tilknytningen til kompetansegivende opplæring er imidlertid mest på planleggingsstadiet; det er derfor uklart i hvilket omfang formell videregående kompetanse vil kunne gis gjennom APO og APO-liknende tiltak i inneværende skoleår.

APO og APO-liknende tiltak har vært drevet og finansiert på flere måter; enkelte tiltak er i ren fylkeskommunal regi, andre har bestått i et samarbeid mellom fylkeskommune, kommune og stat gjennom arbeidsmarkedsetaten. Som vi tidligere har nevnt, legger arbeidsmarkedsetaten nå ned de egne skole- og arbeidsforberedende kursene, fordi man ønsker en klarere grenseoppgang mellom opplærings- og arbeidstiltak, hvorav de første med Reform 94 er fylkeskommunenes ansvar, mens de siste fortsatt er arbeidsmarkedsetatens ansvar. Blant OT-lederne er det en viss frykt for at arbeidsmarkedsetaten nå vil komme til å trekke seg ut i forhold til sitt delansvar for driften av de kombinerte opplærings- og arbeidsrettede tiltakene. Dermed risikerer flere fylker at disse tiltakene kan falle sammen i høst, dersom ikke alternativ finansiering skaffes. Dette problemet oppstår imidlertid ikke i de fylker der fylkeskommunen allerede er eneansvarlig for APO-tiltakene.

I tillegg vurderer flere OT-ledere situasjonen slik at man nå, dersom tiltakenes skjebne er usikker, risikerer å miste APO-personell/lærere som gjennom mange år har opparbeidet kunnskap om og erfaring med å jobbe med en vesentlig del av OTs målgruppe. Dette er personell som på grunn av sin yrkesbakgrunn innehar spesielle forutsetninger for å jobbe med OTs målgruppe. Dersom man mister dette personellet (som vil gå over i andre jobber), kan det senere være vanskelig å etablere tilsvarende tiltak relativt raskt.

Et ytterligere problem for disse tiltakene er at lærerstaben ofte består av personer som ikke har avlagt fagbrev. Dersom disse tiltakene gjøres (del-)kompetansegivende innenfor videregående opplæring, kreves ifølge Lov om fagopplæring i arbeidslivet at lærerne har avlagt fagbrev. Dermed risikerer man å måtte erstatte eksisterende lærerstab, som har lang erfaring med å arbeide med utsatte ungdomsgrupper, med godkjente yrkesfaglærere som mangler den i OT-sammenheng viktige «spesialpedagogiske» bakgrunnen for å jobbe med de aktuelle ungdomsgruppene.

Vi har kalt tiltakene i dette avsnittet opplærings- og arbeidsforberedende trening. Etter hvert som tiltakene i større grad bygger inn et formelt opplæringsselement av videregående karakter og slik sett tilbyr en kompetansegivende opplæring, eventuelt i form av delkompetanse, vil de i mindre grad kunne kalles opplærings- og arbeidsforberedende, men vil i større grad kunne inngå som en integrert del av videregående opplæring rettet mot elever som trenger og ønsker en form for tilrettelagt opplæring i kombinasjon med arbeidspraksis.

Flere av OT-lederne i utvalgsfylkene peker på at til tross for at APO og APO-liknende tiltak stort sett blir «godt mottatt» i fylkene der de er etablert, både av elever og lærere innenfor videregående opplæring (i første rekke skolerådgiverne), er disse tiltakene relativt dårlig kjent rundt om i landet. Man etterlyser derfor et større engasjement fra ansvarlige myndigheters side for å spre erfaringene med slike tiltak. Riktignok er en del av intensjonen med oppfølgingstjenesten at tiltaksutviklingen skal være regional/lokal og bygge på lokale forutsetninger, men man vurderer det som ønskelig at kjennskapet til denne opplæringsformen, som bygger på noe andre læringsprinsipper enn mer tradisjonell skolerettet opplæring, blir mer spredt.

3.3.3 Tiltak innenfor det videregående opplæringsystemet

Vi har i forrige avsnitt tatt for oss tiltak som kombinerer opplæring og arbeid. I dette avsnittet vil vi primært fokusere på rene skolerettede tiltak, enten det dreier seg om yrkesfaglig eller allmennfaglig opplæring.

De fleste av OT-lederne i vårt utvalg legger hovedansvaret for OTs målgruppe til fylkene, det vil si til det videregående opplæringssystemet. Det er videregående opplæring, gjennom fylkeskommunen, som har hovedansvaret for at de unge i OTs målgruppe gis et tilbud som er i tråd med § 1 i forskriften for oppfølgingstjenesten. Dette vil i de fleste tilfeller si et tilbud om tilrettelagt opplæring innenfor videregående opplæring som gjør det mulig å gjennomføre et kompetansegivende løp. Det ses derfor som en viktig utfordring for videregående opplæring å utforme et tilbud som kan oppfylle intensjonen i OT-forskriftens § 1. Det synes også som dette er et av de viktigste områdene for OTs videre satsing på tiltaksutvikling. Man ønsker i større grad å satse på tiltak som forhindrer opplæringsavbrudd.

En del av fylkene (for eksempel Oslo og Møre og Romsdal) har forsøkt å institusjonalisere det videregående opplæringssystemets ansvar ved at alle de videregående skolene får ekstra ressurser til rådighet, i form av en liten stillingsandel, slik at tiltak kan settes inn for å forhindre opplæringsavbrudd. Det forventes at skolerådgiverne skal spille en aktiv rolle, uten at det er presisert hvilke tiltak som bør settes inn fra dette hold.

I de fylkene som inngår i vår undersøkelse, synes imidlertid dette tilretteleggingsarbeidet fra videregående opplærings side, slik OT-lederne ser det, foreløpig å ha kommet ganske kort.

I enkelte fylker består en hoveddel av tiltaksformidlingen i høst i innslusing av OT-ungdom i ledige skoleplasser, etter hvert som man får oversikt over ledige plasser. Men dette blir klart oppfattet som utilfredsstillende, i og med at man ikke kan stille tilrettelagte opplæringsplasser til disposisjon. I Buskerud har man 603 ledige skoleplasser, men disse er ordinære plasser og er dermed ikke uten videre egnet for OTs målgruppe. De ledige, ordinære skoleplassene er hovedsakelig et egnet tilbud for den, lite arbeidskrevende, delen av OTs målgruppe som har valgt feil fagretning og som blir gående en stund utover høsten i påvente av ledig skoleplass innenfor «riktig» retning.

I flere av fylkene er oppfølgingstjenesten nå i dialog med videregående opplæring for å etablere ordninger som i større grad gjør det mulig å innsluse OT-ungdom i tilrettelagte opplæringsplasser innenfor videregående skole.

Det pekes fra OT-ledernes side på flere problemer i denne forbindelsen. For det første mangler skolene per i dag de ressursene rent personellmessig som skal til for å etablere en tilstrekkelig tilrettelagt opplæring. De ungdommene det her er snakk om, vil ofte være mer arbeidskrevende enn elever som følger den ordinære undervisningen. For det andre mangler skolene klare planer for hva denne tilrettelagte opplæringen skal bestå i.

Oppfølgingstjenesten i Akershus har utarbeidet et forslag til rammeplan for tilrettelagt opplæring; denne er nå oversendt de politiske myndighetene i fylkeskommunen. Det dreier seg her om opplæring som i størst mulig grad skal foregå innenfor det ordinære videregående opplæringsystemet. I disse rammeplanene inngår også utarbeidelse av planer for delkompetanse, hovedsakelig rettet inn mot arbeidslivets behov.¹⁵ Det kan imidlertid synes å være et paradoks at fylkene hver for seg skal

¹⁵ Dette arbeidet bygger tildels på den nevnte delkompetanseinnstillingen (jfr. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1994).

utarbeide og gjennomføre slike planer, når rettigheten til et (egnet) kompetansegivende tilbud er lovfestet, i likhet med ordinær videregående opplæring, og læreplanene er nasjonale, ikke lokale. Ligger det her grunnlag for ulik praksis fylkene imellom med hensyn til å ta intensjonen i Reform 94 på alvor? Eventuelt vil det være slik at noen fylker tidligere kan oppfylle intensjonen i reformen enn andre? Hva da med de unge som i skoleåret 1994/95 tilhører et «defensivt» fylke, men som allerede nå har lovfestet rett til et kompetansegivende tilbud?

Det finnes imidlertid allerede i dag en del tilbud innenfor videregående opplæring som er egnet for OTs målgruppe.

For det første disponerer oppfølgingstjenesten, som vi tidligere har vært inne på, ledige plasser i videregående skole. I Oslo skal skolene sette av en plass per ordinært grunnkurs til oppfølgingstjenesten. Disse kan i varierende grad være utformet i form av tilrettelagt opplæring. I utgangspunktet er de imidlertid ikke det, men ordinære plasser. Som vi har vært inne på, er fylkene, det vil si oppfølgingstjenestene og de videregående skolene, inne i en samarbeidsprosess for i større grad å tilrettelegge det videregående opplæringstilbudet for OTs målgruppe.

I de fleste fylker har det inntil i dag vært mulig for elever som har en svak faglig bakgrunn fra grunnskolen, å gjennomføre et 10. skoleår, som en skole- og yrkesforberedelse til videre opplæring. Denne muligheten er nå trukket tilbake i Oslo.

I mange fylker har man forut for Reform 94 hatt såkalte åttergrupper, det vil si mindre klasser på åtte elever innenfor ordinær skole med tilrettelagt undervisning. I Akershus er dette tiltaket i ferd med å trappes ned.

Et ytterligere tiltak er muligheten til å ta grunnkurs over to år. Både Akershus og Møre og Romsdal nevner disse som aktuelle tiltak. I Akershus er imidlertid dette tilbudet i ferd med å trappes ned; man ønsker i stedet å gjøre dette tilbudet mer fleksibelt ved at man mer individuelt kan velge tidsperspektiv for gjennomføringen av kurset.

3.3.4 Tiltak i regi av arbeidsmarkedsetaten

I tidligere avsnitt har vi omtalt en del tiltak der arbeidsmarkedsetaten har vært involvert. Det dreier seg først og fremst om APO og APO-liknende tiltak, der etaten dels kan bidra med driftsmidler, dels med lærekrefter.

I dette avsnittet vil vi primært ta for oss praksisplass-ordningen, som er et av de mest benyttede arbeidsrettede tiltakene i fylkene. Praksisplass innebærer utplassering i ordinær bedrift over en viss tid, som oftest avgrenset oppad til seks måneder. Dette er et tiltak som har eksistert i en rekke år, men i litt ulike utforminger. Delta-kerne i tiltaket har inntil i høst fått en lønn i form av kursstøtte per dag for å delta.

Dette tiltaket har også kunnet brukes i kombinasjon med opplæringstiltak innenfor videregående skoles fagplaner, for eksempel ved at ungdommene deltar i arbeidsrettede tiltak noen dager i uken og i opplæring de resterende dagene.

I flere av fylkene (Hordaland, Møre og Romsdal, Troms) nevnes praksisplass som det arbeidsrettede tiltaket man ved planleggingen av oppfølgingstjenestenes tiltaksstruktur satte mest «lit» til, i hvert fall høsten 1994. Det har i vår undersøkelse ikke vært mulig å tallfeste hvor mange praksisplasser som eventuelt ville være til disposisjon for oppfølgingstjenesten. Det synes ikke å ha vært noe stort problem å skaffe et ønsket antall slike plasser til veie. Det største problemet har vært å skaffe plasser innenfor arbeidsområder som korresponderer med elevens ønsker og eventuelle videre opplærings- og yrkesplaner. Praksisplassordningen har vært ansett som en svært fleksibel ordning fordi arbeidsplasser kunne stilles til rådighet etter behov.

Utformingen av praksisplassordningen har i høst vært under omlegging, i og med at arbeidsmarkedsetaten har ønsket en klarere grensedragning mellom denne etatens ansvar for ungdom som omfattes av retten til videregående opplæring og fylkeskommunene. Denne omleggingen har blant annet ført til at kursstøtten til praksisplassdeltakere med opplæringsrett har falt bort fra og med høsten 1994. Begrunnelsen har dels vært at mange unge er blitt trukket bort fra videregående opplæring på grunn av denne muligheten til å skaffes lønnet arbeid, at lønnen har fungert som et lokkemiddel for ungdom som heller burde fullført videregående opplæring. Et ytterligere argument kan være at alle som omfattes av retten til videregående opplæring bør stilles likt med hensyn til lønn for sin innsats.

På intervjudtidspunktet for vår undersøkelse var OT-lederne fremdeles ganske usikre på hvilken rolle arbeidsmarkedsetaten vil komme til å spille i forhold til OTs tiltaksstruktur. Det var usikkert om og i hvilket omfang arbeidsmarkedsetaten fremdeles kunne fortsette sitt engasjement innenfor OT-rettede tiltak, for eksempel i form av driftsstøtte til APO-tiltak. En antakelse var at etaten gradvis vil fase ut sitt ansvar for tiltak rettet mot 16-19-åringene etter hvert som retten til videregående opplæring omfatter stadig flere.

På den annen side syntes det som om arbeidsmarkedsetaten lokalt har et ganske «avslappet» forhold til direktiver fra høyere hold. Mange OT-ledere påpekte at det er relativt stor velvilje i arbeidsmarkedsetaten lokalt til å finne løsninger og ressurser, om nødvendig med støtte i regelverkets gråsoner. Hvorvidt denne smidigheten vil kunne bestå, er uklart. Det bør dessuten være utilfredsstillende for oppfølgingstjenesten som et nasjonalt ansvar, men med en fylkeskommunal organisering, at rammevilkårene varierer fra fylke til fylke og må støtte seg til gråsonetolkninger av regelverk for å opprettholde deler av sin aktivitet.

Gjennom intervjuer med Arbeidsdirektoratet har vi fått bekreftet at praksisplassordningen vil bestå, og at etaten vil stille det nødvendige antall plasser til disposisjon for oppfølgingstjenesten. Mange OT-ledere ser det imidlertid som uheldig at kursstøtten ved deltakelse på praksisplass er fjernet. Nettopp denne «lønnen» har vært en viktig motivasjon for mange unge i OTs målgruppe til å komme i aktivitet. Når denne belønningsmuligheten er fjernet, spår mange OT-ledere at det vil være vanskelig å engasjere en del av OTs målgruppe: alternativet for denne gruppen vil ikke være videregående opplæring, men passivitet. Dette har ført til at flere OT-ledere har vurdert andre måter å «lønne» denne ungdomsgruppen på, for eksempel gjennom et samarbeid med sosialkontoret i hjemkommunen. Det oppleves imidlertid som et paradoks fra flere OT-lederes side at ungdom som ønsker en betalt jobb i stedet for ytterligere opplæring, budsjettmessig må plasseres som sosialklienter for at ønsket skal kunne oppfylles!

Praksisplassordningen er også under omlegging i den forstand at man nå i størst mulig grad forsøker å knytte opplæringsdelen innenfor denne ordningen til læreplaner innenfor videregående opplæring. Praksisplassordningen rettet mot ungdom med rett til videregående opplæring vil dermed gradvis bli knyttet opp mot videregående opplæring.

3.3.5 Individuell tilrettelegging vs. standardiserte tilbud

Ifølge forskriften for oppfølgingstjenesten sies det, som vi tidligere har vært inne på, intet om utformingen av tilbudene til de unge, utover at de primært skal være kompetansegivende. For at denne målsetningen ska kunne oppnås, tolker OT-lederne forskriften slik at tilbudene også må være individuelt tilrettelagte i tråd med den enkelte ungdoms forutsetninger og ønsker.

For oppfølgingstjenesten må det samtidig være en målsetning å kunne sluse de unge inn i egnede tilbud tidligst mulig, slik at de unge ikke blir gående for lenge før de kommer inn i en aktivitet. Dermed kan oppfølgingstjenesten komme til å stå overfor valget mellom på den ene siden å ha ferdig utformet et sett med aktuelle tilbud som raskt kan tas i bruk; på den annen side er det som nevnt ønskelig at tilbudene i størst mulig grad er tilpasset den enkelte ungdoms ønsker og behov. Man kan med andre ord, i det minste på kort sikt, komme til å stå overfor en avveining mellom en viss grad av standardisering av tilbudene og mest mulig individuell tilrettelegging. Dersom tilbudene i hovedsak skal være individuelt tilrettelagte, kan de ofte ikke være fullt utformet forut for at den enkelte ungdom ber om OTs bistand. På den annen side tar det tid å planlegge og fremskaffe tilpassede tilbud. Fylkene kan altså komme til å stå overfor en avveining mellom mer eller mindre standardiserte tilbud og mer individuelt tilrettelagte, når det er behov for det.

Et skritt i retning av en «løsning» på avveiningen mellom en viss grad av standardisering og individuell tilrettelegging, kan en modulbasert opplæring være. Dermed kan undervisningen legges opp i form av mer eller mindre standardiserte elementer av en større læreplan, som igjen kan gi grunnlag for en dokumentert delkompetanse, eventuelt en full fagkompetanse.

Samtidig vil individuell tilrettelegging av opplæringen ofte kreve ekstra ressurser i opplæringssituasjonen, for eksempel i form av ekstra lærekrefter ved integrering av svake elever i ordinær videregående opplæring. Hvorvidt disse ressursene per i dag er tilgjengelige, er uklart.

Et ytterligere valg fylkene kan komme til å måtte foreta, i forlengelsen av det første, er avveiningen mellom på den ene side å ha til rådighet et visst *antall* tilbud på forhånd, tilsvarende det man antar utgjør OTs målgruppe, som de unge så kan sluses inn i, og på den annen side fremskaffelse av ulike *typer av tilbud* tilpasset den enkeltes ønsker og forutsetninger. Dersom oppfølgingstjenesten, for å oppfylle sin målsetning om å gi alle et tilbud (jfr. forskriftens § 1), er mest opptatt av å etablere et visst antall tilbud, kan dette gå på bekostning av tilbudenes egnethet for den enkelte. Så får det være den enkelte ungdoms ansvar at vedkommende ikke takker ja til et tilbud fra OT. OT har formelt gjort det som fra departementalt hold er pålagt: Sørge for at alle *får* et tilbud, ikke i samme grad sørge for at alle har realistiske muligheter for å *gjennomføre* et tilbud, som dessuten primært bør være kompetansegivende.

Vi aner i dag at en slik konflikt kan komme til å gjøre seg gjeldende og at fylkenes OT kan komme til å definere sitt mandat ulikt, slik det er nedfelt i forskriften for oppfølgingstjenesten (særlig § 1). Enkelte OT-ledere har antydning at OTs viktigste tilbud til de unge, i det minste høsten 1994, vil måtte bestå i å tilby ledige plasser i videregående skole, uten noen videre tilrettelegging, i mangel av andre egnede tilbud.

Fylkenes OT-apparater har satt i gang en debatt seg i mellom om hva minstenivået for oppfølgingstjenestens tilbud til de unge skal være. Hvor aktiv forventes oppfølgingstjenesten å være? Er det tilstrekkelig å sende en brosjyre i posten med informasjon om oppfølgingstjenesten, oversikt over aktuelle tilbud og en svarslipp? Og er et, eventuelt mislykket, forsøk på å få telefonisk kontakt med de unge et tilstrekkelig forsøk på å oppnå kontakt? Man er dessuten opptatt av de juridiske aspektene: Når har oppfølgingstjenesten oppfylt sin juridiske forpliktelse overfor den enkelte ungdom, og når kan de unge eller deres foresatte med legitim rett, ikke minst med referanse til «retten til videregående opplæring», innklage oppfølgingstjenesten for ikke å ha gjort det den kunne for å tilby den unge opplæring eller arbeid? De OT-apparatene vi har kommet i kontakt med gjennom vår utvalgsundersøkelse, antyder at de

fleste vil «legge listen høyt», det vil si bestrebe seg på å oppnå personlig kontakt med hver enkelt, om nødvendig flere ganger, og forsøke å inngå i en dialog med de mer «gjenstridige». Dessuten vil man bestrebe seg på å utvikle en tiltaksstruktur som i størst mulig grad er tilpasset hver enkelt ungdoms forutsetninger og ønsker.

I større eller mindre grad vil imidlertid alle fylkene oppleve denne konflikten mellom kvantitet og kvalitet, og mellom en oppfølgingstjeneste som er mer eller mindre arbeidskrevende for de involverte OT-medarbeiderne.

Ett eksempel kan være intensjonen om å kunne tilrettelegge opplæringen innenfor videregående skole i form av individuelle læreplaner, slik at de videregående skolene kan omfatte flest mulig og forebygge opplæringsavbrudd. Her har tiltaksutviklingen ifølge OT-lederne foreløpig kommet relativt kort. Problemet er blant annet at begrepet «tilrettelagt opplæring» favner svært vidt. Videregående skole har etter hvert opparbeidet spesialpedagogisk ekspertise på tilrettelegging av undervisningen for ungdom med definerte diagnoser, i forbindelse med integrering av for eksempel personer med ulike typer funksjonshemming. Her dreier det seg imidlertid som oftest om skolemotiverte personer. Med etableringen av oppfølgingstjenesten får det videregående opplæringssystemet også ansvar for grupper av ungdom som tidligere nettopp har valgt seg bort fra videregående opplæring, og som man derfor innenfor videregående skole har viet mindre oppmerksomhet. Slik de intervjuede OT-lederne formulerer det, har ikke alltid dagens rådgivere innenfor videregående skole den nødvendige kunnskap om deler av OTs målgruppe, og har derfor – i det minste foreløpig – ikke alltid forutsetninger for å planlegge tilrettelagte opplæringstilbud for denne gruppen. Kanskje er denne kunnskapen i dag i større grad å finne innenfor alternative opplegg som kombinerer arbeid og opplæring?

Et generelt problem for OT ved etablering av tilrettelagte tilbud er at man foreløpig vet lite om OTs målgruppe, hvilke ønsker, behov, planer og læringsforutsetninger den har og at det med stor sannsynlighet er en svært heterogent sammensatt gruppe. Per i dag finnes det lite samlet kunnskap om de unge som velger å ikke følge et videregående løp. Delansvarlige instanser (arbeidskontor, PPT, sosialkontor, rådgivere i grunnskolen og videregående skole osv.) vil vite en del, men den mer samlede kunnskapen mangler foreløpig. Det er nettopp her oppfølgingstjenesten skal kunne gi et bidrag.

3.3.6 Tilfredsstillende tilbudssituasjon høsten 1994?

Vil så fylkene kunne stille til rådighet et tilfredsstillende antall og et tilfredsstillende spekter av tilbud til OTs målgruppe allerede høsten 1994? Med forbehold om at OT-leder i enkelte fylker var temmelig nytilsatt og ikke hadde rukket å få full oversikt over situasjonen i eget fylke, synes svarene fra fylkene å være noe sprikende. To fylker (Buskerud, Akershus) synes å ha situasjonen «under kontroll» og mener at de allerede nå kan tilby et tilfredsstillende antall tiltaksplasser og med en variert utforming. En viktig årsak til dette var at disse fylkene allerede forut for etableringen av oppfølgingstjenesten hadde etablert mange egnede tilbud og bare har måttet gjøre noen tilpasninger i disse i forhold til oppfølgingstjenestens ansvar.

Andre fylker (Aust-Agder, Møre og Romsdal) ser mindre lyst på situasjonen og ser for seg en situasjon, i det minste inneværende høst, der en del ungdom i OTs målgruppe ikke får et tilfredsstillende, det vil si et tilstrekkelig individuelt tilrettelagt, tilbud. Man ser også for seg en situasjon der enkelte ikke har noen aktivitet. Her tenker man særlig på at de endrede rammevilkårene for praksisplassordningen (fjerningen av kursstøtten) nok gjør at en del som kunne ønsket dette tilbudet, nå blir stående uten tilbud: for en del unge i denne gruppen er videregående opplæring intet

alternativ. Samtidig kan arbeidsmarkedsetaten gradvis komme til å trekke seg ut av driften av en del tiltak (for eksempel APO), etter hvert som retten til videregående opplæring utvides.

Også den manglende klargjøringen omkring individuell tilrettelegging av plasser i ordinær videregående skole, skaper en «flaskehals» i flere fylker. Oppfølgingstjenesten synes mange steder å avvende situasjonen i skolene.

Kapittel 4 Samarbeid og samordning med andre delansvarlige etater

Ifølge forskriften for oppfølgingstjenesten (§ 4) skal denne tjenesten «sikre tverretattlig samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige instanser som har ansvar for målgruppen, og formidle, eventuelt samordne, tilbud fra ulike instanser». Aktuelle instanser som nevnes er grunnskolene og de videregående skolene og rådgiverne ved disse, den pedagogisk-psykologiske tjenesten, fylkeskommunenes opplæringsadministrasjon, arbeidsmarkedsetaten og sosial- og helseetaten. Oppfølgingstjenesten skal ikke selv sette i gang og drive egne tiltak for målgruppen, men i størst mulig grad formidle ungdom inn i egnede tiltak drevet av delansvarlige instanser. Samtidig er det klart at eksisterende tiltak ikke nødvendigvis tilfredsstillende forskriftens § 1 om at tiltakene som oppfølgingstjenesten formidler, primært skal ta sikte på å føre frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse innenfor videregående opplæring. En viss omlegging av de tiltak og den arbeidsmåte delansvarlige instanser har stått for, må derfor kunne forventes.

Oppfølgingstjenestene i de sju utvalgsfylkene har i høst brukt mye av sin kapasitet på å etablere en samarbeidsstruktur mellom OT og delansvarlige instanser. Man har forsøkt å trekke med tilknyttede instanser allerede i planleggingen av OTs oppbygging og arbeidsmåter. Fylkene har, i tråd med anbefalingen fra Prosjekt Oppfølgings-tjeneste, etablert styringsgrupper for oppfølgingstjenesten der delansvarlige instanser inviteres til å delta. Sammensetningen av disse styringsgruppene kan nok variere noe fra fylke til fylke, men i hovedsak er det de tidligere nevnte delansvarlige etater som inngår, formelt representert ved øverste leder av vedkommende etat på fylkeskommunale nivå (fylkesskolesjef, fylkesarbeidssjef, statens utdanningsdirektør, pedagogisk-psykologisk tjeneste, yrkesopplæringsnemnd, fylkeshelsesjef; enkelte steder er Kommunenes Sentralforbund med for å representere kommunene).

På lavere nivåer i OT-apparatet har man knyttet til seg regionale/lokale myndighetsutøvere på tilsvarende områder som de tidligere nevnte. Styringsgruppen, som representerer den fylkeskommunale ledelsen, vil kunne fungere som «døråpner» for instanser lavere plassert innen etatene.

Hvor langt dette samarbeidet i realiteten er kommet, er foreløpig vanskelig å si. Den viktigste målestokken for hvor vellykket dette tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet er, vil etter hvert vise seg i den tiltaksutvikling og den tiltaksstruktur som oppfølgingstjenesten klarer å utvikle i samarbeid med de delansvarlige instansene. Flere av OT-lederne var imidlertid selv av den oppfatning at oppfølgingstjenesten burde kunne gjøre seg selv «overflødig» når dette samarbeidet forløp etter intensjonen.

For OT-lederne var det dessuten viktig å påpeke det hovedansvar for OTs målgrupper fylkenes utdanningsetat har, ved at oppfølgingstjenesten er direkte underlagt fylkesskolesjefen. Det er denne etaten som har hovedansvaret for OTs målgruppe, i

likhet med ansvaret denne etaten har for de unge som gjennomfører et normalt videregående løp. Selv om andre etater har et ansvar for å realisere oppfølgingstjenestens hovedformål (å gi et tilbud til ungdom som primært fører frem til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse innenfor videregående opplæring, § 1), er det altså likevel fylkeskommunens utdanningsetat som har hovedansvaret.

OT-apparatene har på forskjellige måter forsøkt å «institusjonalisere» dette ansvaret, dels gjennom å gi de videregående skolene ekstra ressurser til å sette i verk tiltak som kan forebygge opplæringsavbrudd, dels gjennom å knytte skolerådgivere til OT-apparatet som OT-koordinatorer.

I den praktiske tiltaksutviklingen inneværende høst har imidlertid arbeidsmarkedsetaten vært en vel så viktig samarbeidsaktør som utdanningsetaten, nettopp fordi den hittil har vært en «tung» aktør på dette området. De signalene som har kommet fra Kommunal- og arbeidsdepartementet og Arbeidsdirektoratet har skapt engstelse for at arbeidsmarkedsetaten vil trekke seg ut av samarbeidet og dermed etterlate et stort «hull» i tiltaksstrukturen, i det minste før nye tiltak er etablert.

I mange fylker er kommunenes sosialetat, eventuelt andre etater som jobber med arbeidsløs ungdom (tiltakskonsulenter, sysselsettingskontor) en viktig medspiller. Enkelte OT-ledere hevder at de møter stor velvilje på kommunalt plan, blant annet fordi tilstøtende kommunale etater oppfatter behovet for tverrfaglig og tverretatlig samarbeid om målgruppen som «overmodent». Særlig i de store byene, der man oppfatter at man har et «ungdomsproblem» med grupper av ungdom det er vanskelig å finne egnede tilbud til, synes interessen å være stor. Det var imidlertid for tidlig for OT-lederne på intervjuetidspunktet å gi en vurdering av hvordan denne interessen ville komme til å nedfelle seg i konkrete tiltak overfor målgruppen, utover de tiltak kommuner allerede var involvert i (for eksempel APO). Som vi nevnte i et tidligere avsnitt, var sosialetaten i flere kommuner villige til å vurdere å yte «lønnstilskudd» til enkelte unge som inngår i arbeidsrettet aktivitet (praksisplass), særlig dersom en slik lønn er et vesentlig virkemiddel for å få de unge i aktivitet, og dersom videregående opplæring uansett var utelukket.

Ellers nevnes grunnskolen, og særlig rådgiverne her, som en viktig samarbeidspartner. Grunnskolen er en av de viktigste informasjonskilder om den enkelte ungdom, både dem som begynner i videregående opplæring og dem som ikke begynner. I enkelte fylker (Oslo) gis grunnskolen et oppfølgingsansvar for sine elever i inntil ett år etter at de gikk ut av 9. klasse og får kompensert for dette merarbeidet.

OT-lederne har vært opptatt av å instituere ordninger som forhindrer at oppfølgingstjenesten bli en «sovepute» for andre delansvarlige instanser: at andre etater trekker et lettelsens sukk over at det er etablert en oppfølgingstjeneste som har et lovpålagt ansvar for ungdom uten opplæringsplass eller arbeid. Både på fylkeskommunalt (styringsgruppe) og regionalt/lokalt nivå (lokale team) er samarbeidsrelasjoner etablert. Foreløpig er det imidlertid for tidlig å gi en vurdering av om tilfredsstillende og varige samarbeidsrelasjoner er etablert.

I forarbeidene til Reform 94 (Ot.prp. nr. 31) fremgår det som nødvendig med en samordning av de ressurser, så vel økonomiske som personellmessige, som forut for reformen ble benyttet av de delansvarlige instansene til målgruppen. Oppfølgings-tjenesten burde med andre ord disponere de felles ressurser som også tidligere har tilfalt målgruppen. I forskriften for oppfølgingstjenesten forutsettes ikke eksplisitt en slik økonomisk og personellmessig samordning. Flere OT-ledere etterlyser en klarere ansvarliggjøring av de delansvarlige instansene også på dette området.

Kapittel 5 Oppsummering

I denne rapporten har vi tatt for oss etableringen av oppfølgingstjenesten i sju fylker. Vi har sett på hvordan OT-apparatet er blitt organisert, hvordan målgruppen for oppfølgingstjenesten kartlegges, hvilke tilbud om opplæring eller arbeid som gis og hvilke samarbeidsrelasjoner med delansvarlige instanser oppfølgingstjenesten inngår i.

Oppfølgingstjenesten var formelt i drift fra samme tidspunkt som Reform 94 trådte i kraft (1.8.94). En evaluering av oppfølgingstjenesten må ta i betraktning at dette er en instans *under oppbygning*, ikke et ferdig etablert apparat. I denne oppsummeringen vil vi derfor trekke frem en del av de utfordringene oppfølgingstjenesten har stått overfor i etableringsfasen.

1) Oppbyggingen av oppfølgingstjenesten synes å ha kommet godt i gang i de sju utvalgsfylkene. Enkelte fylker hadde her et forsprang, fordi de deltok i et tidligere prøveprosjekt, Prosjekt Oppfølgingstjeneste, mens andre kom sent i gang med etableringen. I denne første fasen har det vært viktig å få på plass en fungerende organisasjon med OT-koordinatorer, dessuten etablerte registreringsrutiner for å fange opp målgruppen for oppfølgingstjenesten og dernest få i stand samarbeidsordninger med delansvarlige instanser. Om dette har skjedd på bekostning av tiltaksutvikling, er vanskelig å si. Også Prosjekt Oppfølgingstjeneste anbefalte at man konsentrerte seg om etableringen av apparatet før man satte i gang tiltaksutvikling, som man da eventuelt ikke hadde et apparat til å betjene.

For øvrig synes det som om alle fylkene har hatt stor nytte av at det ble gjennomført et prøveprosjekt i tilknytning til oppfølgingstjenesten forut for at tjenesten ble gjort obligatorisk for alle fylker. Trolig er gjennomføringen av dette prosjektet og spredningen av de erfaringene dette ga, en av hovedforutsetningene for at fylkene relativt raskt har kunnet etablere et operativt OT-apparat. Prosjektet har gitt «svar» på mange av de utfordringer OT-organisasjonene har stått overfor.

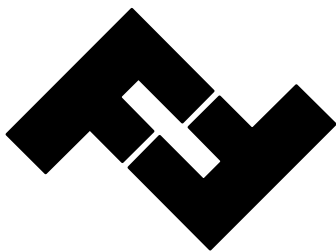
2) Det oppfattes av OT-lederne som spesielt uheldig at en av de viktigste samarbeidsaktører for oppfølgingstjenesten, nemlig arbeidsmarkedsetaten, endrer sine rammebetingelser for arbeidet med 16-19-åringer (dem med rett til videregående opplæring) nettopp i etableringen av tjenesten. Dette fører i flere fylker til et tomrom i tiltaksstrukturen, et tomrom som det eventuelt tar tid å fylle. I mellomtiden vil ungdom som i høst har krav på OTs service, risikere å ikke få et tilfredsstillende tilbud.

3) OTs ledere etterlyser et større engasjement fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i forhold til tiltaksutvikling. Den eneste føringen som legges på tiltaksutviklingen, er forskriftens § 1, som sier at tilbudene primært skal være kompetansegivende i retning av studiekompetanse, yrkeskompetanse eller delkompetanse. Ellers stilles fylkene her i hovedsak fritt, slik at regionale/lokale forhold kan være medvirkende i tiltaksutforming. Men både når det gjelder individuelt tilrettelagte tilbud innenfor videregående opplæring og tiltak som kombinerer arbeid og opplæring, mangler det konkrete rammeplaner for hvordan disse tiltakene skal utformes. Flere fylker etterlyser spredning av erfaringer med tiltak overfor målgruppen som har vist seg å være vellykket, enten det dreier seg om mer skolerettede tiltak eller tiltak

som baserer seg på en alternativ pedagogikk (for eksempel APO). Det kan ikke forventes at denne kunnskapen er jevnt spredt rundt om i landet. Man etterlyser for eksempel modeller for hvordan teori og empiri innenfor et grunnkurs kan koples i et arbeidsrettet tilbud: Hvordan lage en målstyrt, kompetansegivende opplæring ut fra elevenes ofte svært ulike forutsetninger? Vi kan her vise til Prosjekt Oppfølgingstjeneste, der det ble påpekt at «en i Norge, som i de fleste andre land, nesten fullstendig mangler generaliserbar empiri om hva slags tiltak som fungerer godt i henhold til ulike hjelpe- og opplæringsbehov» (Delrapport 3, 1992).

Litteratur

- Haugstad, O. (1994), «Atferdsproblemer og skolens hverdag.» *Spesialpedagogen* nr. 8
- Hordaland fylkeskommune (1994), *Orientering om oppfølgingstenesta i Hordaland*. Notat av 25.10.94 v/OT-leder
- Johnsen, T. H. (1994), «Oppfølgingstjenestens målgruppe.» *Spesialpedagogen* nr. 6
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1994), Innstilling fra en arbeidsgruppe om *Utredning av delkompetanse i arbeidsliv og opplæring*
- Kommunal- og arbeidsdepartementet (1994), Notat av 19.04.94 vedr. arbeidsdelingen mellom KUF og KAD i forbindelse med opprettelsen av oppfølgingstjenesten
- Lov av 21.06.74 om videregående opplæring, med endringer av 29.04.93
- Lov av 23.05.80 om fagopplæring i arbeidslivet, med endringer av 29.04.93
- NOU 1991 4: Veien videre til studie- og yrkeskompetanse for alle (Blegen-utvalget)
- Ogden, T. og M.A. Sørli (1994), «Oppfølgingstjenesten. Fra prosjekt til praksis.» *Spesialpedagogen* nr. 6
- Oslo byråd (1994), «Organisering av oppfølgingstjenesten i Oslo», Byrådsak 143/94
- Ot.prp. nr. 31 (1992-93) Om lov om endringer i lov 21. juni 1974 nr.55 om videregående opplæring og i lov 23. mai 1980 nr. 13 om fagopplæring i arbeidslivet
- Sørli, M.A. (1992), *Evaluering av prosjekt oppfølgingstjeneste, Delrapport 3*. Oslo: Barnevernets Utviklingssenter
- Sørli, M.A. (1993), Oppfølging av ungdom uten arbeid eller skoleplass, Sluttrapport fra Prosjekt Oppfølgingstjeneste. Oslo: Barnevernets Utviklingssenter
- Sørli, M.A. (1994), «Fakta om oppfølgingstjenesten.» *Spesialpedagogen* nr. 6
- Tveit, A. og K. Melbye (1994), «Alternative skoler. Imøtekommer de elevenes behov for opplæring?» *Spesialpedagogen* nr. 8

FAFO-notat 1994
ISSN 0804-5135

FAFO
Postboks 2947
Tøyen
0608 Oslo

Tlf 22 67 60 00
Bestillingsskr.
Faks 22 67 60 23